

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1883. Första Kammaren. N:o 44.

Måndagen den 21 Maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmäldes och bordlades Bevillnings-Utskottets memorial N:o 10, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa delar af Utskottets betänkande N:o 6, angående stämpelafgiften.

Fortsattes öfverläggningen angående Särskilda Utskottets utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga propositioner N:is 2 och 3, afseende förändrad organisation af landtförsvaret, äfvensom i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar väckta motioner i dithörande ämnen.

1 punkten.

Utskottets förslag till lag om härordningen.

§ 40.

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

Herr Rääf: Efter så lång debatt om denna punkt och sedan alla skäl för och emot blifvit framförda, önskar jag blott att i protokollet få bevara, att jag förenat mig med dem, som yrkat afslag.

Jag gör det, emedan jag tror, att den föreslagna stammen icke blifver så god i moraliskt och socialt afseende, som den vi ega, och sammansatt af så ungt folk icke kan utgöra en lämplig kärntrupp, omkring hvilken de värnpligtige i farans stund skola samlas, och af hvilken de böra hemta styrka och fasthet. Äfven tror jag icke, att, om så skulle behöfvas, den kan vara tjenlig att uppehålla den inre ordningen. Derjemte ogillar jag på det högsta, att man vill pålägga den studerande ungdomen större öfning än andra ynglingar, äfvensom jag befarar, att af garantilagen skall följa mycken orättvisa och obehag. Skola dessa stora uppoffringar och summor, som här äro i fråga, användas till vårt försvar, hyser jag den fasta öfvertygelse, att man gjorde klokare i att medelst dem

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

söka åstadkomma ett starkare och tidsenligare sjöförsvär, som, efter mitt förmenande, bättre kan värna vår sjelfständighet, än den armé vi mäktat åstadkomma. Mig förefaller det äfven otänkbart, att man i ett sammanhang skall kunna bringa till lycklig lösning alla dessa stora frågor, som på så skilda sätt beröra olika delar och samhällsklasser inom vårt land.

Man har yttrat, att ett stort ansvar skulle drabba dem, som yrka afslag. Jag är beredd att bära detta och vill icke med min röst bidraga att hafva sökt *genomdrifva* ett förslag, som mottagits med så mycken ovilja af alla samhällsklasser från olika landsändar och som rönt så stort motstånd inom Riksdagen, hvarigenom man har skäl befara, att ett antagande skulle alstra större missnöje än det, som nu säges vara rådande öfver bestående förhållanden. På grund af hvad jag haft äran anföra, vågar jag i det längsta hoppas, att Första Kammaren icke vill påtvinga oss denna lag, som enligt min tanke icke är egnad att befästa kärlek och förtroende mellan regering och folk, icke mellan folket och dess representanter och icke mellan de olika samhällsklasserna. Jag yrkar därför afslag.

Herr Wærn, Carl Fredrik: Jag har icke begärt ordet för att yttra mig om lämpligaste sätt för bildande af härens stam, ty jag eger icke de tekniska insigter, som därför fordras, men jag vill säga något om hvad jag anser nu vara det som egentligen står på spel, och det är kompromissen. Bör den fortfara eller nu anses slut? Jag har icke deltagit i denna kompromiss, men jag har icke ansett det omöjligt för mig att kunna följa den. Jag har stått och står fortfarande på samma ståndpunkt, som Friherre De Geer förklarar vara sin i afseende på grundskatternas afskrifning. Jag anser det sålunda i och för sig önskligt, att denna afskrifning måtte ske, och jag vill gerna med min röst till detta måls vinnande bidraga i den mån som jag kan anse landet dertill hafva råd och lägenhet. Men här är någonting annat i fråga, här är en sammanbindning af två stora frågor af hvilka den enas lösning skulle betinga den andras utan afseende på landets tillgångar, och ju mera jag har sett, hvad det verkliga resultatet deraf skulle blifva, desto större obenägenhet har jag fått mot denna sammankoppling, och desto större har min motvilja blifvit mot dess antagliga resultat.

Här är nu till en början föreslaget att i form af lag antaga en ny härordning och att likaledes såsom lag stadga öfvergång från en härordning till en annan. Enligt min uppfattning är en här en lefvande organisation, hvars ändamålsenliga utveckling måste blifva beroende af många särskilda föränderliga och först under dess fortgång sig företeende omständigheter. Likaså synes mig den bästa möjliga öfvergången från en gammal härordning till en annan väsentligen ny böra blifva beroende på en mängd omständigheter, hvilkas ändamålsenliga bedömande icke kan ske på en gång för så lång tid som 15 år, emedan man icke så lång tid förut kan rätt bedöma, huruvida något bör ske på annat sätt än som föreslagits eller icke, huruvida den bör påskyndas eller fördröjas

o. s. v. Allt detta synes tillkännagifva, att det är origtigt att välja denna form, och jag kan icke undgå säga, att jag anser detta hafva skett för den nya härordningens egen skuld eller för att betrygga en lämplig öfvergång dertill, utan endast för att kompromissen måtte blifva bestående. Man binder sig nemligen derigenom äfven i afseende på de militära fordringarna vid mycket, som man icke med säkerhet kan veta vara ändamålsenligt. Det kan ju häremot invändas, att äfven en lag kan ändras och att man således kan tänka sig, att om något befinnes lämpligen böra ske på annat sätt, kunna Konung och Riksdag derom öfverenskomma, men det får då en annan form, det blir beroende på båda Kamrarnes beslut lika väl som på Kongl. Maj:ts bifall, och för saken främmande förhållanden kunna afgörande derpå inverka. Hvarje sak skulle icke kunna pröfvas för sig efter sitt eget värde. Deri ligger olägenheten. Jag har velat fästa uppmärksamheten härpå, men det är emellertid icke detta, som för mig varit bestämmande, utan jag har sett frågan från en annan synpunkt, med hvilken jag är mera förtrogen, nemligen den ekonomiska. Det fordras för denna nya härordnings införande enligt skatteregleringskomiténs uppgifter under 15 års tid sammanlagdt 12,433,842 kronor. Jag har sammanräknat hvad som försvaret uppgifves skola årligen kosta och hvad som årligen skulle afskrifvas af grundskatterna. För försvaret skulle utgifvas 6,745,919 kronor, men för att på förnuftigt sätt få använda dessa penningar skulle skatter afskrifvas till ett belopp af 5,687,723 kronor. För att nu kunna bedöma valören af dessa siffror företog jag mig att jemföra det med hvad som förut under lika lång tid skett. Jag tog till och med två perioder af hvardera ungefär samma längd och valde till utgångspunkt 1867 års riksstat, hvilken var den sista som uppgjordes af ständerna. Hvad som derefter blifvit bestämdt, har gjorts af Kamrarne. Jag tog emellertid denna riksstat till jemförelse och jag har sett efter, hvad förhöjningarna i riksstaten hafva utgjort dels under perioden 1852—67 och dels under perioden 1867—83. Jag har då funnit, att från 1852 till och med 1867 ökades de ordinarie anslagen (om de extraordinarie talar jag nu icke) på 4:de och 5:te hufvudtitlarne med 4,111,480 kronor. Men under perioden efter 1867 till och med 1883 hafva de ökats med ett betydligt större belopp, nemligen 8,679,400 kronor. Men om man besinnar, att med år 1877 inträdde ett helt och hållet nytt aflöningssätt för den indelta armén, så måste man finna, att det, som är öfverfördt från dess förut icke i riksstat upptagna inkomster, bör afräknas. Det är emellertid svårt att härvid komma till ett noga bestämdt resultat utan mycket noggranna undersökningar, hvilka dock icke skulle vara värda den tid, som derfor måste uppoffras. Nu finner jag, att mellan anslaget till indelta kavalleriet och infanteriregementena 1876 och anslaget till dessa regementen och till befälet år 1877 är en skilnad af 2,927,300 kronor. Om jag då afräknar detta belopp, så befinnes, att ökuingen i dessa anslag under åren 1867—1883 utgjort 5,752,000. Nu måste jag, såsom sagdt, likväl reservera mig mot hvarje anspråk på ytterlig noggrannhet i dessa siffror, ty icke blott vid 1877 års riksdag utan vid

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

nästän hvarje riksdag gjordes större eller mindre omflyttningar. Jag tror dock, att dessa siffror erbjuda en temligen säker ledning för omdömet.

Vi finna då, att ökningen under de 15 sista åren af ständsriksdagarnes tid, såsom jag redan nämnt, varit 4,111,480 kronor och under de 15 första åren af tvåkammar-representationens tid 5,752,000 kronor. Skilnaden från hvad som nu verkligen för försvaret skulle användas eller, såsom jag förut nämnde, 6,745,900 kronor är således blott 1 million, men det skulle vara i högsta grad origtigt att till så ringa belopp uppskatta denna skilnad och tro, att om vi låta allt vara såsom det är och endast lemna 1 million högre anslag under hvarvt och ett af de följande 15 åren, vi skulle få den nya härordningen genomförd.

Detta är ingalunda förhållandet, ty flere anslag användas nu till åtskilliga försvaret tillhörande ändamål, hvilka anslag icke skulle komma den nya härordningen till godo, utan, för att få denna genomförd, måste dessa ersättas med nya. Emellertid skulle nu, hvilka siffrorna än må blifva, deras summa förhöjas med en afskrifning af grundskatter, hvilken dock visserligen innefattar en del af de anslag, som skulle öfverflyttas, till ett belopp af 5,687,723 kronor, och således inalles med en förhöjning, uppgående till dubbelt så mycket som det belopp, med hvilket vi hittills under 15 år hafva kunnat höja försvarsanslagen. Hvarifrån skall då skilnaden tagas? Jo, svarar man, naturligtvis från nya skatter. Friherre De Geer nämnde i sitt anförande, att han ansåg, att dessa skulle bekostas af hela samhället, och han tillade, att man dervid borde gå varsamt till väga. Om hans rättrådighet och bestämda önskan och redliga afsigt i detta fall kan ju icke en skynt af tvifvel finnas, men man får ju icke rätta sig derefter, utan i stället se till hurudana förhållandena verkligen gestalta sig, och hvilka verkningarne af ett sådant beslut följaktligen kunna blifva. Förhållandet är då, att enligt skatteregleringskomiténs förslag skulle från kommunerna tagas dels alla bränvinsförsäljningsmedlen uppgående till 1,500,000 kronor, dels kyrkornas vin och byggnadssäd, uppgående till 120,000 kronor, hvarförutom förhöjningar i stämpelskatten, hvilka, utom arfsskatten, som jag ej medräknar, äro rena klass-skatter, blifvit föreslagna till ett belopp af 800,000 kronor. Detta gör sammanlagdt närmare 2 $\frac{1}{2}$ million, som således visst icke skulle tagas af hela samhället utan af särskilda klasser för att gifvas åt andra klasser, hvilket är något som förefaller mig ytterligt förhatligt. Om nu också dessa klasser skulle vara villiga att göra sådana uppoffringar och förklara sig färdiga att, på det landet må erhålla ett godt försvar, ärligen betala ett dylikt belopp utöfver hvad som rättvisligen borde komma på deras del, så vore dock ingalunda allt vunnet, ty härtill komma ytterligare vanskligheterna af de förespeglingar af statsinkomster, som af Skatteregleringskomitén blifvit gjorda och deras otillräcklighet. Kongl. Maj:t har redan i sin proposition helt och hållet afstyrkt, att några bränvinsförsäljningsmedel skulle tagas från kommunerna och, enligt hvad mig

synes, på ett särdeles förtjenstfullt och klart sätt visat, att det vore origtigt och orättvist.

Således går en summa af 1,500,000 kronor bort. Bevillningen af utlänningar är af Riksdagen redan beslutad att bibehållas vid hvad den är. I Skatteregleringskomiténs förslag var den upptagen till 100,000 kronor. Stämpelförordningen är ännu icke afgjord af Riksdagen. Inom Utskottet visade sig stor villighet att gå in på deruti föreslagna nya eller ökade skatter, i den mån de icke berörde förhållanden, med hvilka flertalet af ledamöterna voro förtrogna; men när man kom till sådana bestämmelser, som närmare berörde allmänt kända intressen, t. ex. till frågan om stämpel å skuldsedlar, så visade sig ett lika decideradt motstånd. En afgift på mutsedlar och hviloständsresolutioner ingick också i komiténs förslag, och jag ansåg, att en sådan i numeriskt förhållande till de förmåner, som genom dem medgäfvos, icke vore orättvis och att man följaktligen skulle kunnat gå in derpå, men herrarnes rättskänsla har ju blifvit kränkt af förslaget i hvad det angår de senare och Första Kammaren har afslagit denna fråga. Första Kammaren har också afslagit en mängd afgifter, som skulle utgå af sjöfarten. Det har således mött motstånd att på detta sätt taga ut skatter, men i detta senare fall tror jag, att i fall man lyckats öfvervinna motståndet, det skulle hafva skett på rättvisans bekostnad. Men nu komma vi till andra delen. Skatteregleringskomitéen har beräknat 3 $\frac{1}{2}$ million från vissa statsinkomster. Så t. ex. skulle användas större delen af bankovinsten. Nu veta vi dock huru bestämd den opinion varit, som velat använda den på annat sätt, och hafva deraf stark anledning förmoda, att det inom Riksdagen skulle kunna anses, att det vore bättre att, såsom hittills skett, använda bankovinsten och låta något annat sitta emellan.

Men att söka införa nya eller ökade konsumtionsskatter, skall helt säkert möta ett starkt motstånd. Den förste talaren vid remissdebatten om Kongl. Maj:ts nu föreliggande propositioner var Herr Mankell, och många delade hans åsigt, att bränvin, öl och tobak visserligen äro i och för sig lämpliga skatteobjekt, men att man icke bör pålägga sådana, emedan de företrädesvis komma att drabba de mindre bemedlade. Häremot kommer således ett starkt motstånd att resa sig, då man kommer till denna fråga.

Hvarje förhöjning af allmänna bevillningen kommer också säkert att från flera håll möta ett kompakt motstånd. Huru skulle då penningar kunna fås? Jag fruktar att det öfverhufvud blefve vanskligt och att i hvarje fall under dessa 15 år en mängd andra statsutgifter skulle i hög grad inskränkas mot hvad samma samhällsbehof skulle kräfva.

Men, mine herrar, är farhågan för yttre fiender så stor att vi icke böra göra hvad i vår förmåga står för att möta äfven inre fiender! Jag vill härvid icke tala om något slags elände, men samhället behöfver ovilkorligen gå framåt i alla riktningar, och därför att man önskar ett, får man icke underlåta ett annat, som, äfven det, är för dess sunda utveckling nödvändigt.

Om allting sättes på svältkur, hvart skall det då taga vägen

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

med oss, och kan det vara klokt att vi binda oss för 15 år utan att veta att det är nödvändigt och egentligen blott för kompromissens skull? Äfven om de största och viktigaste behof skulle uppstå, skulle de, som fått löfte på afskrifning, säga: nej, det kan icke bifallas, ty vi hafva fått löfte om afskrifning. Jag hemställer, om detta skulle blifva en sund och god utveckling af samhällsförhållandena.

Sedan komma vi till ännu värre saker och det är, att huru mycket vi än kunna hafva anledning att tro, att hädanefter som hittills industrien och välståndet i landet skola gå framåt, så skola dock otvifvelaktigt hädanefter som hittills perioder inträffa, under hvilka statsverkets inkomster aftaga och likaså de skattdragandes inkomster, så att de få svårt att utgöra sina utskylder. Så har förut varit fallet under vissa perioder, så t. ex. under perioden 1867—68, då ett särskildt Utskott, det så kallade Välfärds-Utskottet tillsattes och åter åren 1878—1879, med den påföljd att vi under många år lidit deraf, fastän de menliga verkningarna vid denna riksdag icke längre kännas.

Huru skall det vid sådana perioder gå, om vi skulle binda oss på detta sätt? Jag kan därför icke anse, att denna kompromiss, som slutar med sådana resultat, är god och nyttig.

Det sades af Statsministern, att Riksdagen nu kan öfverse resultatena och att Skatteregleringskomiténs utredningar och förslag visa att tillgångar finnas. Jag måste dock för min del bestrida både det ena och det andra. Vi kunna nemligen icke på förhand se, hvilka resultatena skola blifva under 15 år, och det förefaller mig mycket orimligt att vilja uppgöra en statsreglering eller högst betydande del af en statsreglering för 15 år utan att veta, hvilka inkomster man verkligen får, och i hvilket förhållande inkomsterna komma att stå till de nödvändiga utgifterna. Nu frågas: om man icke vill slå in på den banan, hvad skall då ske? Ja! då hafva vi blifvit hotade med de allra värsta olyckor. För min del kan jag icke annat än att, på samma gång jag måste motsätta mig antagandet af Konung och Riksdag af en bestämd oföränderlig plan för 15 år. tillika uttrycka den önskan att Kongl. Maj:t ville efter en viss bestämd plan — naturligen med sådana förändringar, som tidsomständigheterna kunna föranleda — ärligen förelägga oss en så stor del af denna plan, som vi nästföljande år mäka utföra. Jag hoppas, att Kongl. Maj:t i betraktande af de stora och vidlyftiga arbeten, som blifvit gjorda, måtte utan synnerliga svårigheter kunna antaga en sådan, om hvilken de olika åsigterna hos sakkunnige kunna förena sig. Man säger: detta kan icke ske därför, att de, som önska få sina grundskatter afskrifna, gå icke in derpå, och det är visserligen sant att svårigheter från detta håll äro att vänta, samt att vi sannolikt komma att under de närmaste 15 åren afskrifva en del grundskatter, hvilket jag, i den mån vi dertill få tillgång, icke anser för någon olycka, men, mine herrar, de samme, som väntas tala på nämnda sätt, gå ju, såsom erfarenheten nu nogsamt visat, icke heller in på att på en gång besluta användningen af 10 à 12 millioner eller mera i årlig förhöjning af nu utgående

anslag till försvaret, utan att fråga efter hvarifrån dessa penningar skola tagas.

Det finnes ett samband mellan grundskatterna och rustnings- och roteringsbesvären eller indelningsverket, och den öfvergång, som en gång från detta till en på allmän värnpligt byggd härordning eller kanske först till stam och beväring måste göras, kan därför icke ske utan väsentliga rubbningar och afskrifningar, hvilka utan tvifvel komma att fordra flera år, men jag kan icke inse nödvändigheten af att nu genast derom fatta beslut, utan tror oss med väl använda förhöjningar i årsanslagen till försvaret kunna närma oss målet och först då böra taga ut det afgörande steget, när vi kunna tydligare se hvad som verklig behöfves och hvarifrån medlen dertill skola tagas. Men att nu såsom lag eller med förbindelser, som äro lika stränga som en lag, binda oss för 15 år, synes mig origtigt. Jag önskar därför, att den stora sakkunskap och det myckna arbete, som på komitéernas arbeten blifvit nedlagda, icke måtte varda förspildt utan att man måtte taga vara derpå och så utveckla det, att regeringen hvarje år föreslår Riksdagen hvad som är för året lämpligt och efter antagen plan erforderligt samt med statsverkets tillgångar och öfriga behofs tillfredsställande förenligt. Jag kan nemligen icke tro, att Riksdagen då skulle vara för landets försvar mera likgiltig än hittills. Som jag visat, har förhöjningen i de ordinarie anslagen till försvarsverket under de 15 första åren af det nya representationssättet utgjort 5,752,000 kronor, hvilket gör 40 procent mera än den förnöjning af 4,114,480 kronor i anslagen till försvaret, som under de föregående 15 åren skett och på de extra-ordinarie anslagen har förhöjningen sannolikt varit ännu större.

Då jag hade den äran att uppgöra förslag till statsreglering vid 1871 års riksdag, begärdes 17 millioner såsom extra statsanslag för en gång till försvarsverket och jag vill minnas, att omkring 13 millioner beviljades; Kamrarne hafva således ingalunda varit likgiltiga för landets behof. Jag anser således, att det för den enskilde är omöjligt att säga, huru fort en utveckling i denna riktning bör gå, men derom är jag öfvertygad att alla med mig äro ense, att det icke bör gå fortare än hvad statens inkomster och landets förmåga att bära skatter medgifva. Om man därför också skulle lyckas att fatta ett beslut för 15 år, så är jag öfvertygad att man skulle få se, att när uppoffringarna blefvo allt för stora, besluten måste ändras.

Det förefaller mig därför som det vore skäl, icke att göra hvad en talare kallade partiella reformer, utan att i stället börja med en lugn och långsam öfvergång till en ny sakernas ordning, så att man icke, genom att på en gång vilja hafva ändring i allt, riskerar att uppväcka krig mellan olika klasser om hvad den ena eller andra skall skatta.

Men om vi här skulle binda oss för 15 år, skulle följderna blifva, att häftiga tvister i framtiden uppstode om hvem som skulle bära de ökade bördorna och den ena klassen skulle vilja kasta dem

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

öfver på den andra. Ett sådant tillstånd skulle i min tanke blifva alldeles olidligt.

Jag tror sålunda, att det är hög tid, att kompromissen tager slut, och för att befordra denna utgång, måste jag här rösta nej, oafsedt att jag icke har något emot den föreslagna stammen.

Herr Nyström: I anledning af hvad som hufvudsakligen blifvit anmärkt, i strid mot mina förut uttalade åsikter, ber jag att nu något närmare få förklara hvad jag förut anfört och tillika bemöta hvad som blifvit invändt i de hufvudsakliga delarna.

Af den förda diskussionen har jag kommit till den åsigt, att hufvudsaken här är om vi skola af *klokhets*skäl gifva efter *rätts*skäl och om vi skola mottaga ett mycket tvifvelaktigt försvar, i stället för att med 1873 års kompromiss-skrivelse afsågs ett betryggande försvar. 1873 års skrifvelse har, såsom de herrar, hvilka velat läsa den, finna, afsett, att man skulle eftergifva roterings- och rustningsbesvären samt grundskatterna, under vilkor att en arméorganisation infördes, byggd på hufvudsakligen allmän värnpligt. Samma skrifvelse innehöll i motiven, att den ifrågasatta skatteafskrifningen icke hade kunnat ske förut, emedan landet icke tålt sådant, men då tycktes tiderna hafva börjat blifva så mycket blomstrande och utsigterna för statens välmåga blifvit så stora, att det icke vore någon fara med att gifva efter, snart sagdt, allt hvad man hade, och att efterskänka både rustnings- och roteringsbesvären och grundskatterna. Genom denna, såsom jag tycker, olyckliga skrifvelse sade man till en viss klass: allt detta gifva vi dig, om du ingår på ett någorlunda starkt härordningsförslag. Man lade i den ena vågskålen det enskilda intresset och i den andra statens eller det allmännas. Det har ock derföre och då komitén i frågan varit öfvervägande sammansatt af män, som haft intresse af att följa den sida, som befriar vissa klasser från eftergifter, kunnat antagas att komiténs förslag skulle blifva ensidigt. Så har också inträffat, och då regeringen följt detta ensidiga förslag, har också fallet blifvit, att vi nu stå, der vi stå, med ett förslag, som icke är bygdt hvarken på rättvisa eller sådan klokhets i finansielt hänseende, som man hade bort vänta. Hans Excellens Herr Statsministern yttrade bland annat, under gårdagens diskussion, att kompromisskrifvelsen måst följas af regeringen, och att den hade blifvit följd. Jag vågar dock göra det inkastet deremot, att den icke har blifvit följd, utan att det är komiténs förslag, som blifvit följdt. Kompromisskrifvelsen afsåg, att det skulle vara under det vilkor, att det blefve ett betryggande försvar, byggt på allmän värnpligt, som dessa stora skänker skulle gifvas. I det Kongl. förslaget åter hafva bibehållits alla frågor om eftergifter eller afskrifningar, men till största delen gifvits efter på hvad som var såsom vilkor uppstaldt, nemligen fordran på allmän värnpligt såsom grund för försvaret. Således har ju regeringen i visst fall afvikit från kompromisskrifvelsens anda, och då anser jag ock att regeringen haft rätt och bort säga nej för orättvisa eller öfverdrifna anspråk i andra fallet. Icke en hårsman på det rättvisas

bekostnad hade bort eftergifvas; men nu har rättvisan fått sitta emellan, genom att man har tagit bördan från en viss klass och lagt den på andra, utan att gifva dessa en den förras bördor motsvarande ersättning. Kan detta vara rätt? Hans Excellens Herr Statsministern och den för afskrifning verksamme komitéledamoten Kammarrådet Anderson, hafva ansett, att grundskatterna jemväl borde försvinna, synnerligast derföre att grundskatterna skulle stå i sådant samband med rustnings- och roteringsbesvärerna, att dessa senare icke kunde afskrifvas, utan att grundskatterna samtidigt blefvo afskrifna. En annan ärad talare från i förrgår har, enligt min tanke, fullständigt vederlagt detta, hvad södra och mellersta Sverige beträffar, hvadan jag dertill icke behöfver lägga ett ord utan i allo instämmer, i hvad han i thy fall har yttrat. Det är ju naturligt, att, i följd af odlingen — äfven om man i dag reglerar skatterna i förhållande till jordens värde och enligt fullständigt upprättade jordbruksbeskrifningar och kartor öfver hemmans områden och enligt så noggrant som möjligt verkställda beräkningar öfver jordens verkliga skatteförmåga — blifver det i allt fall inom kort en stor skillnad mellan det ena hemmanet och det andra, just till följd deraf att odlingen icke fortgår i samma jemlikhet eller står i förhållande till mantalet på lägenheten, utan beror på odlarens flit och förmåga eller på odlarens lättja och oförmåga. Det visar sig vid ekonomiska regleringar ibland annat vid laga skiften, der *häfden* är delningsgrund, att det ena hemmanet kan hafva ända till 50 procent högre värde än det andra hemmanet, oaktadt de äro belägna i samma byalag och alldeles tätt intill hvarandra. Följaktligen hafva äfven egarne vid köp af dessa hemman betalat olika pris, och samma är ungefär förhållandet vid köp af hemman, der grundskatterna trycka ojemt. Några egentliga klagomål öfver delningsgrund efter häfd eller grundskatternas tyngd har jag ej försport. Dessa grundskatter äro icke heller så betydliga, ty jag tror, att de uppgå, efter omsättningen i penningar, till ungefär 60 kronor per mantal. Att grundskatterna icke på grund hvarken af rättvisa eller ekonomiska skäl kunna borttagas, det tror jag vara så uppenbart, att icke någon här i denna Kammare borde understödja ett sådant förslag. Jag vill till ytterligare stöd för denna min åsigt åberopa yttranden af två högt uppsatte och sakkunnige män. Den ene är Friherre De Geer; han yttrade sig vid 1878 års riksdag, då landtförsvarets ordnande förevar till behandling i Andra Kammaren, och hans yttrande hade följande lydelse:

“En af grundtankarna i Riksdagens skrifvelse af år 1873 var, att indelta armén skulle blifva obenöflig genom en vidsträcktare tillämpning af *värnplikten*; och denna utsträckning har åtminstone jag tänkt mig skola leda till en begränsning af kostnaden för anskaffande af en tillräcklig armé. Men skall en *stam värvas* till *hvad pris som helst*, så kan den *indelta armén* icke anses *hafva blifvit obenöflig*. Och om ingen *tvångsutskrifning* någonsin kan komma i fråga för härens kompletterande, så *förfaller* också den åberopade grunden för anspråket på indelningsverkets afskrifning, nemligen att rust- och rotehållare äro för everdliga tider frikallade från en sådan

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

utskrifning — — —. Ännu betänkligare blifver det att välja det dyraste sättet för stamtruppens bildande, då dervid såsom ytterligare vilkor uppställas, att staten samtidigt skall *efterskänka grundskatterna*, hvilkas afskaffande, huru önskvärdt det än är, ur flera synpunkter likväl måste vara beroende deraf, att *icke andra skattdragande öfver höfven betungas*. Härtill kommer att Utskottet å ena sidan tillstyrkt ännu större "eftergifter i skatter, än som i 1873 års skrifvelse varit ifrågasatta, såsom af frälseräntor och kyrkotionde m. m., och å andra sidan fordrat en förändring i grunden för kommunalutskyliderna, hvarigenom jorden skulle *tillskyndas en förmån*, som på de flesta ställen skulle betydligt öfverstiga det enda vederlag för grundskatternas afskrifning, som af jorden utkräfvades, nemligen en *något ökad fastighetsbevilling*."

Det andra yttrandet, jag velat åberopa, från en sakkunnig person är Professor G. K. Hamiltons. Han yttrar i den bekanta broschyren, som har utkommit och som har till titel: "Några af hufvudskälen, hvarför grundskatterna icke böra afskaffas eller nedsättas", följande:

"De svenska grundskatterna — allt hitintills också bärande namnet "ränta" — äro till sin beskaffenhet *räntor* äfven i de fall, då de hafva uppkommit i följd af uråldriga utskylder af jorden — — —. Men alldeles påtaglig är grundskattens uppkomst såsom ränta, när jordeganderätten afhändts från kronan under förbehåll och förutsättning af räntans fortfarande utgörande."

Vidare yttrar han: "Det blir en *gåfva*; ty i och med grundskatternas afskaffande eller nedsättande erhåller hvarje egare af jord för *intet* en tillökning i sin förmögenhet motsvarande grundskattens kapitalvärde. Denna gåfva är *oförtjent*, ty för detta värde har han vid egendomens förvärfvande *intet* betalt, ej heller för det allmänna gjort någon särskild uppoffring. Den är *orättvis*, ty rättvisan fordrar, att ingen riktas på annans bekostnad. Men om grundskatterna upphävas, så skola alla, som icke äro jordegare, få betala högre skatt än eljest för att rikta nuvarande jordegare, hvilket är orättvist!"

Och slutligen säger han: "Statens förnämsta uppgift är genomförandet och värnandet af det *rätta*. Hvarje afvikelse derifrån skall han med all sin kraft förhindra. Det är därför han blifvit försedd med hela samhällets förenade makt. Men ve det land, hvarest man börjar anse det likgiltigt, om något är rätt blott det anses vara klokt! Der lagen sjelf och de lagstiftande tjena orätten, der skakas samhällets grundval. Der upphör tryggheten för person och egendom. Der herskar snart godtycket i stället för rätten. Och godtycket blir icke mindre tryckande eller förhatligt om det utöfvas af flera i stället för en: Af en representation eller af en despot! — Rättens hufvudgrundsats är uppenbarligen att ingen må gynnas på annans bekostnad."

Då jag nu kan bestämdt påstå, att alla skatter, som äro en följd af jordens öfverlåtande åt enskilde, åtminstone i hela norra Sverige och särskildt inom den nordligaste fjerdedelen, äro räntor och icke skatter, emedan jorden endast med det vilkor lemnats af sta-

ten åt den enskilde, att han för framtiden skulle utgöra dessa skatter, kan jag icke annat än på det högsta anse det blifva en himmelsskriande orättvisa, om detta förslag, så vidt det afser grundskatternas afskrifning, skulle gå igenom. Och då grundskatternas afskrifning är staldt såsom vilkor för arméorganisationens genomförande, så följer ju deraf äfven, att hvar och en, som vill följa det rätta, härvid måste vara med om att afslå hela förslaget endast på sådan grund.

Jag anhåller också att få yttra några ord om arméorganisationen, dervid jag tillåter mig nämna, att jag nu likasom i min motion anser, att med afseende derpå, att värnpligten skall utsträckas, man bör gifva åtminstone en högst väsentlig lindring i rust- och roteringsbördan. Det kan också med tillförlitliga uppgifter styrkas, att på många ställen rustnings- och roteringsväsendet är mycket betungande äfven i de norra orterna. Jag fick från en f. d. riksdagsman för någon tid sedan afskrift af ett knektekontrakt, som visar, att det varit mycket betungande att utgöra rustnings- och roteringsbördan särdeles för dem som måst anskaffa karl under den dyrare tiden t. ex. år 1873. Han beräknar årliga kostnaden för en soldat, inbegripen afkastningen af jorden och underhåll af torpet till något öfver 400 kronor. Jag tror väl att detta belopp kan något nedsättas, men det går dock till en ganska stor summa, och därför skulle jag anse, att en betydlig lindring bör gifvas, jag skulle vilja gå ända derhän, att staten skulle bidra med $\frac{3}{4}$ och den enskilde med $\frac{1}{4}$, men dermed bör det ock vara nog i afseende på eftergifter äfven med hänsyn till utvidgning af den värnpligt, som man velat hafva införd. Jag anser äfven och villfästa herrarnes uppmärksamhet på, att här icke är fråga om att den jordbrukande klassen skall för framtiden åtaga sig större bördor, än hvad hvar och en annan klass får åtaga sig i militäriskt hänseende, och därför anser jag ock att den jordbrukande klassen bör vara belåten med nämnda eftergift.

Hvad nu särskildt arméorganisationen beträffar, nämnde jag visserligen, när jag förra gången yttrade mig, att jag måste vara emot den i och för sig själf, synnerligast därför att den erbjöd en så tvifvelaktig stam mot den i de flesta afsenden goda, vi nu hafva, att vi omöjligen borde kasta bort, hvad vi ega för något så opålitligt eller tvifvelaktigt som det föreslagna. Jag ber att litet närmare få granska de skäl, som Utskottet har anfört för att kasta öfver bord allt hvad vi hafva i den vägen. Utskottet säger, att indelningsverket är föråldradt, icke dugligt, icke kan förbättras o. s. v. Bland annat upprepar Utskottet att indelningsverket har bristande krigsbildning och att tjenstetiden är allt för lång; att garnisonsregementena jemväl hafva för lång tjenstetid; att stammen är otillräcklig på krigsfot och icke kan svälla ut; men Utskottet medgifver dock, sid. 106, att det låter sig göra att med bibehållande af indelningsverket förkorta manskapets tjenstetid samt att tillgodose detsamma militära utdanning genom kommenderingar till utsträckta rekryt- och underbefälsskolor; således kan anmärkningen i dessa delar icke utgöra något giltigt skäl att taga värfvad

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

Förslag till
lag om här-
ordningen.
Forts.)

stam i stället för indelt. Anmärkningen att stammen ej kan svälla ut har General Abelin i sin reservation bemött; och det har icke kunnat, efter hvad jag under diskussionen inhemtat, med fog bestridas, att icke den indelta armén kan ställas och ordnas så att den kan svälla ut, fullt till hvad den nya stammen anses kunna göra, och således vinnes ju hvad chefen för generalstaben offentligen uttalat, då han yttrade, att hvad med förslaget väsentligen afsåges vore att utvidga och förbättra stammen. Då härtill kommer att den nya stammen i allmänhet icke kommer att anskaffas genom lottning utan genom värfning och kommer att utgöras af ungt manskap mellan 18 och 26 år, och således antagligen blifver sämre eller mindre stadgad än den vi nu hafva. Då värnpliktige, bestående af bildade och obildade ynglingar, omöjligt kunna komma att se upp och hafva sin tillit till den nya stammen i samma grad som till den indelta, i längre tjenst och vid disciplin vanda soldaten, och då den nya stammen, till följd af en osäker inkomst och oviss bostadsort mellan tjenstgöringstiderna, icke torde komma att få någon stadigvarande sysselsättning, utan fast hellre torde komma att stryka omkring i landet, föga villig eller beredd att återgå till sjelfva jordbruksarbetet, hvilket väl dock skulle erfordras, för att han skulle hafva någon säker utsigt till utkomst mellan öfningstiderna, kan jag icke finna annat, än att den nya stammen blifver sämre än den gamla, helst uppenbart är att det icke kan finnas, såsom en talare nämnde, förmansplatser för alla dessa afgående stamsoldater. Det är ock, enligt mitt förmenande, klart att det blefve en stor fara i socialt hänseende att antaga den nya stammen, och jag tror att, såsom en talare yttrat, det då blefve bäst att taga sig en annan stam, som toge reda på den nu föreslagna.

Slutligen är det ju en fördel för de roteringsskyldige, en fördel som kanske till och med uppväger den förmån, de skulle få genom afskrifning af de i frågasatta skatterna, nemligen, att under ogynnsamma konjunkturer få in natura utgöra de med indelningsverkets bibehållande förenade flesta tyngder. Det är ock borttagandet af denna förmån och alla tyngders utgörande i penningar, som åtminstone i de nordliga orterna fruktas ganska mycket. Ty om missväxtår eller tryckande konjunkturer rörande våra trävaror eller andra näringsgrenar inträffa, så är den jordbrukande klassen urständssatt att utgöra den nuvarande skatten, och ännu mera blifver den det när alla de nu tilltänkta tillökningarna skola utgå i penningar. Jag tror och vill påstå, liksom många af mina kommitenter gjort, att här är fråga om "att komma ur askan i elden," och de hafva förklarar sig hellre vilja blifva kvar vid det gamla än önska någon så förfärlig omstörtning i det nuvarande, som här är föreslaget. Jag hade ett sammanträde för en annan orsaks skull, och mer än 200 socknebor voro då tillstädes och deribland alla de förnämste af den jordbrukande klassen, ty det var fråga om anslag af 50,000 kronor till en jernväg, och det hade utlockat många. Dessa män klagade icke egentligen öfver de bördor, som äro, men de befarade att de ifrågasatta bördorna skulle blifva

särdeles tryckande; och då jag sade min åsigt, att de åtminstone måste finna sig vid en betydligt utsträckt värnpligt, enär det väl icke kunde vara som sig bör, att deras söner icke hade så pass mycken öfning att de kunde följa de allmänna rörelserna i krig utan kommo i ordning och blott blefve kanonmat, då yttrades, att något väl kunde få medgifvas, men icke mycket.

På grund af hvad jag nu anført i afseende å arméorganisationen, den nya och den gamla, kommer jag äfven till den åsigt att yrka afslag.

Jag ber ock att få fästa mig något närmare vid kostnaden. En ärad talare, Herr Wærn, har så fullständigt framhållit den betänkliga sidan af saken, af ökade stora kostnader, att jag för min del icke kan se huru landet skall kunna bära dem, utan att i grund varda förstördt. Jag vill icke beräkna de ökade kostnaderna för försvaret så högt, som en sakkunnig ledamot i denna Kammare, Herr Mankell, gjort, eller till 20,000,000, utan endast till 15,000,000 kronor. Denna senare summa tror jag dock att det kommer att gå till. Läggas nu härtill rustnings- och roteringsbördans samt grundskatternas afskrifning, den tillökning i legan Särskilda Utskottet föreslagit äfvensom ifrågasatta ytterligare eftergifter, uppgår totalsumman till 30,000,000 i ökade utgifter för staten, hvilka dock, efter afdrag af hvad Kongl. Maj:t föreslagit genom ökning af stämpelpappers inkomsten och dylikt, skulle minskas till 28,000,000, eller ett belopp motsvarande 6 å 7 gånger allmänna beivllningen.

Enligt 1873 års skrifvelse var det afsedt att bestrida de ökade utgifterna för den nya härordningen och afskrifningarna genom den till 100,000 kronor beräknade årliga tillökningen af inkomsten af skogarne, genom 200,000 kronors årlig tillökning i jernvägstrafikmedlen och genom förhöjning i tull, bränvins- och stämpelpappers medel. Men, mine herrar, hafva vi icke sett, att vi oakadt de stegrade inkomsterna af tull och bränvinsmedel dock nödgats hafva tilläggsbeivllning. Dessa medel hafva sålunda icke varit tillräckliga under den sista perioden. Det visar ju att de varit för höga dessa beräkningar af förhöjda statsinkomster. I stället för den höga beräkningen af den inkomst skogarne skulle lemna, hafva de endast gifvit i medeltal 25,000 kronors årlig förhöjning. Af jernvägsmedlen hafva vi icke kunnat bespara som jag tror ett enda öre af den 200,000 kronors årliga tillökning, som påräknats. Och det skulle, såsom Herr Wærn jemväl förklarar, uppstå en mängd nya mer och mindre rättvisa klass-skatter, för att ersätta grundskatterna. När icke hvarken genom konsumtions-tullar eller genom bränvinsskatter någon särdeles ökning i statens inkomster kan ske, är det ock alldeles uppenbart, att det är synnerligen betänkligt att biträda de nya förslagen redan för kostnadens skull.

Slutligen vill jag nämna och hålla på allvarligen, att hela försvarsplanen, så som jag förut nämndt, icke är så uppgjord, att den bör vinna bifall. Jag förnekar visst icke de stora förtjenster, som äro nedlagda i detta arbete, och jag kan naturligtvis icke det ringaste bestrida, att det är utförbart, men jag påstår, att åt sjöför-

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

svaret hade bort gifvas åtminstone mera än en femtedel af hela den för försvaret beräknade summan cirka 35,000,000. Om vi nu antaga denna försvarsplan, komme nästan alla våra uppoffringar att gå till landtförsvaret, och vi kunna icke i någon verksam mån utsträcka sjöförsvaret, hvilket jag anser vara aldeles nödvändigt. Jag håller derfor allvarligt på, att förslaget till arméorganisation nu måtte i sin helhet falla, äfven af det skäl att i det blifvande förslag, som jag hoppas måtte snart framkomma, regeringen måtte gifva vårt sjöförsvaret en mera framstående ställning i försvarssystemet. Jag anser nemligen att man bör använda ungefär $\frac{1}{3}$ eller minst $\frac{1}{4}$ för sjöförsvaret af hvad som kan komma att anslås för hela försvaret. På detta sätt tror jag att Sveriges sjelfständighet skall bäst betryggas.

Enligt mitt förmenande borde de stora frågorna lösas ungefär sålunda:

30 högst 35 millioner kronor användas årligen för försvaret, hvaraf $\frac{1}{3}$ minst $\frac{1}{4}$ för sjöförsvaret;

Landtförsvaret bygges på indelt och värfvad stam, värnpligt och landtstorm, sjöförsvaret hufvudsakligen på värfvadt manskap;

Indelningsverket aflyftes från jorden och öfvertages af staten, eller, derest, för lättnad i rekrytering och underhåll, detsamma anses böra hållas vid jorden, bekostas till ungefär $\frac{3}{4}$ af staten och $\frac{1}{4}$ af de enskilda;

60 dagars värnpligt införes;

Grundskatterna, nemligen räntan och kronotioden, aflösas, såsom i England, eller sammanräknas och såsom i Preussen fördelas på den privilegierade och oprivilegierade jorden i förhållande till uppskattningsvärdet, dock mot skälig ersättning åt dem, som verkligt frälst sin jord och derfor böra njuta lindrin;

Ny rättvis Bevillningsförordning antages.

Mine herrar, jag älskar mitt fosterland och vår frihet lika så högt som någon annan. Det är icke försvarsnihilism, som föranledt mitt motstånd mot ifrågavarande förslag, utan det är deras olämplighet. Denna olämplighet har jag i synnerhet funnit, när jag jämför, huru förslagen skulle utfalla i praktiskt hänseende. Vidare är en hufvudsak till mitt motstånd den orättvisa, som skulle uppstå genom grundskatternas afskrifning. Herrarne hafva nu sannolikt stadgat sin öfvertygelse, så att icke ens den allra bästa talare i denna Kammare skulle kunna vinna en enda röst; men om någon icke skulle vara fullt säker, om någon skulle tveka i valet mellan ja och nej, så ber jag honom "hellre fria än fälla". Han bör icke döma Sverige till en arméorganisation, som icke kan blifva så nyttig och så lämplig, som man anser att den borde vara. Han bör icke heller bringa Sverige i ekonomiskt betryck. Genom att frågan aflås förloras intet annat än ett eller annat års uppskof. Detta uppskof är ock nödvändigt för att kunna smälta dessa många och stora frågor, som nu i riksdagens sista timme eller rättare sagdt *efter* riksdagens sista timme förestå till lösning. Låtom oss derfor för närvarande förena oss i ett afslag, hvarom jag fortfarande får anhålla.

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

Herr vice Talmannen: Jag skulle icke hafva besvärat Kammaren med att yttra mig två gånger under en så lång debatt som denna, om jag icke varit nödsakad att upptaga något af hvad Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet yttrat särskildt mot mig. Herr Statsrådet sade till en början att jag fällt ett origtigt yttrande i min reservation, då jag i generalitetets yttrande funnit en betänklighet *mot* sjelfva grunden. Den strof, som Herr Statsrådet uppläste, innehöll emellertid att generalitetet undandragit sig att yttra sig om grunden och särskildt påpekat att detta skedde, emedan det i afseende på denna grund icke hade någon skyldighet att yttra sig. Huru enkelt hade det icke varit att lemna hela denna fråga å sido, om generalitetet icke varit mån om att icke bära ansvaret för grunden, och det är just uti ett sådant tillkännagifvande, som man har full rättighet att se en betänklighet, om man också måste läsa den mellan raderna. Detta generalitetets yttrande är för öfrigt icke det minst märkvärdiga draget vid den förberedande behandlingen af denna fråga. Generalitetet hade att yttra sig icke öfver förslaget i sin helhet, utan öfver bestämdt framställda frågor. Svaren på dessa frågor äro åtminstone i ett fall så litet upplysande, att det heter, att chefen för Landtförsvarsdepartementet förklarade, att *diskussionen* skulle utgöra svar på frågan. Också ansågs det icke nödvändigt att öfverlemna till Riksdagen denna handling, som under vanliga förhållanden borde ansetts vara af så stor betydelse, som generalitetets yttrande öfver en härordning, utan det är Särskilda Utskottets begäran att få se detta yttrande, som representationen har att tacka för, att detta yttrande finnes bland de tryckta handlingarne.

Statsrådet anmärkte vidare, att mitt yttrande, att systemet värfvad stam och beväring icke i något land *med framgång* tillämpats, vore origtigt så till vida, att det här föreliggande systemet i sjelfva verket ingenstädes tillämpats. Jag erkänner, att jag införde dessa ord "*med framgång*" för att icke få förebråelse, att jag glömde Holland; och jag accepterar gerna Herr Statsrådets anspråk på fullkomlig originalitet för föreliggande förslag. Vi veta att människors snille, kunskaper och erfarenhet i högsta grad tagits i anspråk i alla länder, stora och små, för att åstadkomma härordningar, som varit för de särskilda länderna lämpliga och betryggande. Det är ju i alla händelser ett eget beröm för detta förslag, att man ändock i intet annat land tilltrott sig kunna tillämpa det. Man kan åtminstone icke säga, att man då har någon erfarenhet att stöda sig på, och det var till och med en talare på kristianstadsbänken, tror jag, som just i denna omständighet såg en förtjänst i förslaget, ty huru kunde man väl veta, att det *icke* komme att taga sig väl ut, då man ingenstädes sett det tillämpas. För mig, som alltid varit van att höra erfarenheten åberopas såsom en bland de viktigaste faktorer vid förändringar, för mig är detta icke alldeles så betryggande. Äfven i mindre viktiga saker plägar man, då man saknar erfarenhet *inom* landet, söka den *utom* landet. Här finner man en förtjänst uti att denna erfarenhet

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

saknas. Den enda härorganisation, i hvilken man tyckt sig se någon likhet, är den finska. En talare, hvars anförande åhördes med stor uppmärksamhet, meddelade emellertid i afseende på denna viktiga fråga om rekryteringen, som Herr Statsrådet upplyste gått med sådan stor lätthet under ett år eller 1881, första året då den finska lagen tillämpades, att denna lätthet berott på en hungersnöd eller åtminstone stark missväxt i landet.

För öfrigt, mine herrar, vilja vi väl icke hvarken i afseende på arbetstillfällena eller arbetspris jemföra Sverige och Finland. Vill man jemföra lättheten och möjligheten att få folk i olika länder, skall man väl icke endast taga hänsyn till siffran af dem, som anmäla sig, utan äfven till de förhållanden under hvilka det ena eller andra landet arbetar. Det torde för öfrigt i afseende på den finska lagstiftningen i denna fråga icke vara utan allt intresse att höra den varsamhet, hvarmed man der gått tillväga. Det heter sålunda i värnpligtslagens 2 §: "Så länge landets härväsende är ordnad på grundvalen af allmän värnpligt, äro samtliga rusthåll och rotar frikallade från skyldigheten att uppställa krigsfolk enligt indelningsverket".

Det heter vidare i kungörelsen af den 27 December 1878 "att från rusthåll samt roterade hemman utgående vakans- och passivolans-afgifter skola såsom bidrag till bestridande af militiefondens utgifter till oförändradt belopp utgöras intill dess landets ständer anvisat annan för sagda ändamål erforderlig skatt."

Man har sålunda icke i Finland gått till väga med den abandon, som man synes vara sinnad att göra här, då man i ett drag beslutar att beröfva sig alla indelningsverkets ekonomiska tillgångar, samtidigt med det att man fattar beslut om en ny härordning.

Herr Statsrådet yttrade vidare, att den nedsättning i vapenöfningar från 90 dagar, som af komitén föreslagits, till 70 dagar, som af Kongl. Maj:t bestämts för den, som förvärfvat en viss militärisk färdighet, alls icke vore någon eftergift, utan att den vore betingad af militäriska skäl. Går jag tillbaka till ärendets behandling, finner jag att försvarskomitén med en majoritet, hvori alla dess militära ledamöter deltog, afstyrkte några eftergifter, några minskningar med anledning af sådana öfningar. Jag har i det Särskilda Utskottet erfarit, att samtliga de militära ledamöterna i Utskottet, som deltagit i behandlingen af denna fråga, varit ense om att afstyrka en sådan nedsättning. Deremot har jag all anledning att antaga, att inom försvarskomitén frågan derom väckts af ledamöter i komitén tillhörande Andra Kammaren, hvilka naturligtvis på sin ståndpunkt måste vara måne om att förslaget blefve så litet betungande som möjligt. Åtskilliga af dessa ledamöter upptogo äfven i reservationer denna tanke, och herrarne få väl medgifva, att när sedan förslaget om nedsättningen framkom i den Kongl. propositionen, bar det åtminstone alla yttre tecknen att vara en eftergift.

Nu hafva vi hört Herr Statsrådet förklara att så icke vore förhållandet, utan att militäriska skäl föranledt detsamma, och jag

skulle lyckönskat Herr Statsrådet att hafva funnit sin militära uppfattning öfverensstämma med framstående mäns inom Andra Kammaren, om dessa män icke redan i Utskottet i denna punkt öfvergifvit Herr Statsrådet.

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

Jag skall icke yttra mig något utförligare om kostnaderna. Det ligger verkligen icke inom min förmåga att granska dessa kostnader; men inom Utskottet meddelades, som jag förmodar riktigt, att denna särskilda vapenöfning af 90 dagar, som vore afsedd att påläggas skolungdomen, skulle medföra en nedsättning af 1,000,000 kronor, om icke mera. Det är icke så särdeles svårt att få ned kostnaden, om Kongl. Maj:t anser sig på detta sätt kunna taga arbetsbiträde här eller der, hvarest man finner det lämpligast. För mig står emellertid detta förhållande i en ganska egendomlig dager.

I sammanhang med den nya härordningen äro föreslagna skatteeftergifter, som småningom komma att uppgå till 10,000,000 kronor ärligen. Af dessa skatteeftergifter får således skolungdomen betala 1,000,000 om året. Jag är glad att veta, att till äfventyrs ännu i Andra Kammaren pågår en debatt, som visar att man åtminstone icke enhälligt är med om att taga eftergifter under denna form.

Många skäl, mine herrar, hafva blifvit yttrade under denna långa diskussion till förmån för förslaget, hvilka förslagets motståndare äfven vilja skänka sin aktning, sin sympati, om de också deraf icke blifvit öfvertygade; men det är *ett* skäl, som jag hört icke utan stor ledsnad, och det så mycket mera, som det framförts af en man, vid hvilken jag sedan många år är fäst med synnerlig tillgifvenhet och aktning. Det skälet är, att det icke skulle vara värdigt denna Kammare att afslå denna paragraf, utan att Kammaren borde bifalla den för att sedermera vara i tillfälle att diskutera förslaget i detalj för att afvakta Andra Kammarens beslut i frågan, och först sedan sig visat, om Medkammarens beslut är oantagligt, säga sitt nej. Lättsinnigt, mine herrar, kan man väl icke säga att vi behandlat denna fråga, då vi i dag, femte dagen, diskutera den. Värdigt Kammaren är endast att besluta i öfverensstämmelse med dess öfvertygelse, och, mine herrar, det finnes ju något särskildt i detta yttrande, som vi böra lägga märke till, och det är tanken på vidare eftergifter och vid dessa kan det icke vara något tvifvel om hvem som kommer att draga det kortaste strået. I detta yttrande ser jag ett framtidens program, som jag för min del icke önskar realiseradt.

Jag upprepar min anhållan om afslag.

Detta anförande mottogs med talrika bifallsyttringar.

Friherre von Kræmer: Herr Statsrådet och Chefen för Landt-försvarsdepartementet har berört — och flere andra talare, dels militära auktoriteter, dels talare som icke äro militärer, hafva häri efterföljt honom — att detta förslags berättigande egentligen, enligt deras åsigt, låge deri, att det utgjorde en öfvergång till "en arméorganisation på allmänna värnpligtens grund".

Första Kammarens Prot. 1883. N:o 44.

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

Man har här under denna diskussion mycket talat om "slagord" och "bevingade ord". Jag undrar om icke talet om "försvarssystem på allmänna värnpligtens grund" öfvergått till ett sådant bevingadt uttryck. Det skulle vara mycket intressant att få höra dessa herrar och män säga hvad de egentligen tänka sig med ett system, byggt på allmänna värnpligtens grund? — Efter mitt förmenande kan detta, rationellt taget, icke vara annat än ett system, der hvarje medborgare i lika mån deltagar i försvarsbördan, och derfor hvarje medborgare måste erhålla tillräcklig militärisk bildning för att vara fullbildad soldat. Menar man åter ingenting annat än ett system, der endast en del af de värnpliktige öfvas fullständig, men den stora mängden blott erhåller ett minimum af soldatbildning; men der de, som öfvas den längre tiden, icke erhålla någon ersättning, utan uttagas genom lottning, då menar man icke hvad man säger, när man använder uttrycket: system, byggt på allmänna värnpligtens grund. Detta är nemligen icke något annat än en variation af systemet: "*stam och beväring*".

Hvad åter angår ett fullt rationellt system, byggt på allmän värnpligt, hemställer jag till er, mine herrar, hvad det skulle blifva i Sverige? Ett sådant förslag förelåg 1875. Vi veta dess öde, och att något liknande antagligen aldrig kan här komma att bifallas. Ett system, byggt på den "*rena*" allmänna värnpligten, kan i Sverige, enligt min åsigt, omöjligt blifva något annat än ett system af endast och allenast beväring med — under vilkor att stammen afskaffats — t. ex. 120 dagars öfning.

Dessutom hemställer jag, huru vida ett försvarssystem, byggt på den allmänna värnpligten, någonstädes finnes rent genomfördt? Jo, på ett enda ställe möjligen, nemligen i Schweiz. Der är verkligen allmänna värnpligten genomförd. Alla hafva samma skyldigheter, och äfven befälet består blott af värnpliktige. Men detta schweiziska system är också, enligt den militära benämningen, ingenting annat än milis. De länder, som man vanligen anför såsom egande allmänna värnpligtssystemet fullt genomfördt, framför allt Preussen — hafva de det rent genomfördt? Först och främst består hela befälskadern, officerare och underofficerare, af yrkesmän. Man har, och med rätta, icke vågat utsträcka den allmänna värnpligten derhän att låta äfven befälets anskaffande bero blott på densamma. Dessutom sucka dessa länder under bördan af skyldigheten att exercera alla dessa massor, och undanskjuta denna pligt under allehanda förevändningar, dels genom kasseringar, dels rent af genom att icke uttaga hela antalet af de värnpliktige. Så småningom öfvergå de derfor i sjelfva verket, med bibehållande af namnet, till systemet af ett mindre antal fullt öfvade, men den stora massan blott någorlunda exerceerad, d. v. s. till *stam och beväring*! — Det skulle vara intressant att höra de herrar och män, som förklara att de biträda detta nu här föreliggande förslag såsom en öfvergång till ett system, byggt på allmän värnpligt, upplysa hvad de dermed mena. Må hända mena de, som sagdt, icke något annat än en annan variation af *stam och beväring*, än

den, som här är föreslagen, eller, närmare preciseradt: lottning i stället för värkning?

Det är icke Kammaren obekant, att jag vid 1873 års riksdag ännu icke hade den äran att deltaga i Kammarens öfverläggningar. Detta hindrar mig dock i ingen mån att förstå det beslut, som då fattades, denna så kallade sammanbinding af skattefrågan med den militära frågan. Jag förklarar mig nemligen detta sammanbindande helt enkelt så, att Riksdagen egentligen, och så godt som uteslutande, hvad indelningsverket angick, tänkte på den sidan af detsamma, som är en skatteform; och hvad *den* sidan af indelningsverket, eller dess egenskap att vara en skatteform angår, står indelningsverket onekligen så nära de öfriga grundskatterna, att det icke är tänkbart, att icke i sammanhang med grundskatternas afskrifning äfven afskrifva indelningsverket. Här i Kammaren har man både nu och ofta förr talat om, att det icke skulle vara rättvist att besluta borttagandet af en skatt, som så länge varit fästad vid jorden och följt med densamma vid köp och arfskiften och delningar. Detta försvar kan dock anföras för alla gamla orättvisor och ojemnheter. Man kan icke afskaffa en enda af dem, om detta resonnement accepteras. Jag tror således för min del, att grundskatternas afskrifvande är, närmare eller något fjärrare, ovilkorligen förestående, och att, på samma gång och i samma mån den sidan af indelningsverket, som är en skatteform, måste afskrifvas och kommer att afskrifvas.

Men deremot har jag, och många med mig, kommit till den öfvertygelsen att *den andra sidan* af indelningsverket, dess egenskap att vara ett anskaffningssätt för stammens manskap och en form för dess hysande, icke ovilkorligen sammanhänger med den nyssnämnda sidan deraf eller dess egenskap af skatteform. I det afseendet instämmer jag helt och hållet i det yttrande, som under denna diskussion af en talare på östgötabänken — skattekomiténs ordförande — blifvit afgifvet. Hans förslag förefaller mig så ytterligt enkelt och nära till hands liggande, att det synes mig vara underligt, att man icke förr kommit att tänka derpå. Han föreslog nemligen, att vi skulle afskrifva grundskatterna och indelningsverkets skattebördan samtidigt och i samma proportion; men att afskrifningen, hvad indelningsverket angick, skulle bestå deri, att rust- och rotehållarne finge en småningom stigande ersättning af statsverket, till dess de vid afskrifningens slut, och sedermera allt framgent, skulle erhålla full ersättning enligt den tabell, som i skattekomiténs betänkande finnes upptagen; hvaremot de oförändradt — sedan dock naturligtvis vid rusthållen skyldigheten att hålla beklädnad och beväpning blifvit eftergifven — skulle bibehållas vid skyldigheten att anskaffa och hysa soldat. Det är helt enkelt att med ett enda slag vinna hvad man åsyftar, nemligen att öfverflytta skattebördan på alla klasser från den enda klass, som hittills ensidigt drabbats af densamma, under det man bibehåller den militära formen och — om jag får så säga — dermed äfven bibehåller det enda fullt pålitliga hänslåset för systemet stam och beväring.

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

*Förslag till
lag om hä-
ordningen.
(Forts.)*

Från dessa allmänna, i korthet framställda betraktelser öfver de stora frågornas närmaste framtid öfvergår jag till frågan om situationen för ögonblicket. Jag tager mig då friheten att fråga, om det verkligen finnes någon, eller åtminstone om det finnes många bland Kammarens ledamöter, som numera tro att det kan vara fråga om att denna gång definitivt bifalla Särskilda Utskottets utlåtande N:o 1? — Marskalk S:t Arnaud rapporterade från Krim till Kejsar Napoleon III efter slaget vid Alma: "Ers Majestät, kanonerna hafva talat!" Männe vi ej kunna vända om rapportens blad och på baksidan skriva: de i Andra Kammaren mot förslaget rigtade positionskanonerna hafva talat? Vid första salfvan stupade 23,557 gemene med tillhörande befäl, underbefäl och spel. Vid den andra försvunno 2 rytteriregementen med hästar och packning. Derefter träffades 11:te §:en och då uppflög ordet "högst" i densamma bredvid föreskriften om de 5,500 årliga rekryterna. Det var alldeles som när man träffar pricken på en målskjutningstafel, och en liten fana eller någon annan liten underlig figur flyger upp! Och det var i sanning att träffa pricken! Ty i och med detsamma detta ord "högst" står framför 5,500, är hela det system, som försvarskomitén utarbetat — detta mycket omtalade och mycket prisade system, enligt hvilket rekryter årligen alltid i lika antal skulle strömma in på ena sidan i stammens skolor och ut på den andra, för att fylla nationens leder med exerceradt och krigsdugligt folk — hela detta system ligger qvar, skenbart oförändradt, men i samma skick som ett ur, ur hvilket man borttagit fjedern!

Jag tror således att, efter dessa af Andra Kammaren beslutade förändringar samt de ytterligare förändringar, som efter all anledning förestå, det icke gerna kan vara tal om, att förslaget här kan komma att definitivt bifallas.

Detta hindrar naturligtvis icke Första Kammaren att bifalla den nu föredragna 40:de §:en; men hvad åstadkommes derigenom? Ingenting annat än att förslaget då kommer att gå till Utskottet till så kallad sammanjemkning. Dervid kommer att inträffa ett fall af två. Antingen att Utskottet kommer tillbaka med en förklaring, att ingen sammanjemkning varit möjlig, i hvilket fall saken är fullkomligt klar, eller också att Utskottet kommer tillbaka med ett sammanjemkningsförslag, i hvilket förslag alla viktigare punkter äro mer eller mindre lemlästade, och dessutom antagligen hela förslaget degraderadt till blotta grunder i stället för lag. Det kan således enligt min åsigt — jag upprepar det — icke vara någon utsigt för att förslaget denna gång blifver af Första Kam-maren definitivt bifallet.

Att Riksdagen nu skulle bifalla den 40:de §:en och dermed hafva genom båda Kamrarnes sammanstämmande beslut sagt att något tal om indelta armén icke vidare kunde ega rum, synes mig under sådana förhållanden vara, jag hade så när sagt, bra beskedligt. Det är att kasta bort den bästa insats man har att använda vid blifvande underhandlingar i ämnet, utan att derigenom

hafva vunnit det slut man önskar, men i stället bundit händerna på sig sjelf för framtiden.

Men, säger man, om detta förslag faller, så kommer icke något förslag om ny härordning på långliga tider att blifva föremål för Riksdagens öfverläggning. Ja, mine herrar, jag likasom många andra sade just detsamma år 1878, men jag tog fel, och ett sådant förslag kom snart igen. Nu, vis af erfarenheten, hyser jag ingen fruktan för att denna fråga skall genom ett afslag vid denna riksdag för alltid eller för någon lång framtid undanskjutas. Detta förslag kommer blott att läggas till handlingarne för att sedermera i sammanhang med alla föregående förslag tagas i betraktande vid frågans förnyade behandling. Jag går så långt att jag tror, att det är en fördel för förslaget, om det nu blifver af Riksdagen rent afslaget, så att det icke kan återkomma, sammanjemkadt af Utskottet, och sedermera kanske af Kammaren i någon mån i denna sammanjemkade form bifallas, och således kommer att ligga i framtidens bibliotek, försedt med den anteckning, att Kammaren deri beviljat betydliga nedsättningar. Jag anser det således vara en mycket större fördel, att förslaget, då det ändå kommer att afslås, afslås genast och oförändradt för att såsom material oförändradt öfvergå till framtiden.

Man har här sagt och talat mycket om sjöförsvaret. Jag tror för min del också att sjöförsvaret kommer att i vårt framtida försvar spela en högst viktig roll, men jag tror icke att vi uteslutande med det kunna reda oss. Det är den gamla historien om Temistokles, som sade till atenarne, att Aten skulle försvaras med trävallar. Han bevisade sin sats på ett glänsande sätt vid Salamis. Men måhända hade experimentet icke lyckats så fullkomligt, om icke Maraton föregått och Plataea efterföljt. Jag skall för min del gerna vara med om de förstärkningar i vårt sjöförsvaret, som äro tidsenliga och lämpliga; men vill man uteslutande lita på detsamma eller endast hufvudsakligen göra det, eller tro att det skall kunna i någon mån göra ett tilltrittsställande landförsvar öfverflödigt, så reserverar jag mig deremot af det enkla skäl, att Sverige icke är en ö, utan tvärt om har ett landfäste och ett mycket dyrbart sådant, ett landfäste som hvarje år stiger i värde och i framtiden kommer att blifva af högst betydlig vikt och antagligen mycket begärligt för andra nationer.

Jag hyser sålunda ingen fruktan för, att icke ett förslag om landförsvarets stärkande mycket snart måste återkomma. Men, säger man, om ni hyser den tanken, bör ni inse, att här kan ligga fara i ett dröjsmål. En talare sade till och med, att vi så länge haft fred, att vi vore så godt som i tur till krig. Jag vill icke bestrida utan instämma i detta yttrande, och jag medger gerna att hvarje uppskof med en viktig angelägenhet är en fara; men det kan ligga en ännu större fara i att afgöra en sådan angelägenhet på ett sådant sätt, att man sedan möjligen får ångra sig. Äro vi dessutom under tiden så värnlösa, som många älska utsprida i landet? Jag betviflar icke att motivet för hela denna agitation varit det bästa man kan tänka sig, eller kärlek för fäderneslandets för-

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

svar och stärkandet af dess säkerhet, men jag tror att det medlet, att sätta ned hvad vi hafva, icke varit berättigadt, och att de skildringar, som gifvits af det närvarande tillståndet, icke äro rättvisa. Man talar här ständigt och jemt om, att vi under det närvarande tillståndet hafva endast 1,734 officerare, men att vi enligt förslaget skola erhålla 2,161 officerare; att vi nu blott hafva 1,602 underofficerare, men enligt det nya förslaget skulle få icke mindre än 6,667 underofficerare. Men här stannar man vanligen. Om jemförelsen skall blifva rättvis, måste man taga med alltsammans på en gång. Om man det gör, gestaltar sig saken på det viset, att vi för närvarande hafva 1,734 officerare, 1,602 underofficerare, 1,566 spel, 32,545 manskap, inklusive korpraler, samt 3,048 anslagna manskapsnummer. I parentes vill jag säga, att jag hemtat dessa siffror ur generalförslaget öfver svenska armén, enligt staterna af den 21 December 1877, den 17 November 1876, den 12 April 1878 och den 13 December 1878. Jag nämner detta därför, att om man åter betraktar de siffror, som lemnas i kvartalsförslagen, är grupperingen af siffrorna något olika, och betraktar man vissa af tabellerna i försvarskomiténs betänkande, finner man åter i vissa afseenden andra siffror. Skiljaktigheterna äro icke stora utan uppgå högst till ett par hundratal, men för att på förhand bemöta de anmärkningar, som i detta afseende möjligen kunnat framställas har jag velat uppgifva källan. Särskildt gäller detta om de sista siffrorna, jag nämnde, eller de anslagna nummerna, ty dessa äro enligt det förslag jag följt 3,048, men deremot enligt kvartalsförslagen 3,700 och något deröfver, samt uppgå enligt komiténs betänkande till ännu ett något olika antal. Jag hemställer, om det är rättvist att fränräkna alla dessa vakanser från hvad vi nu hafva? Om vi verkligen låtit vårt nuvarande försvarssystem öfverlöpas med en sådan grafräst som dessa vakanser, hvilka ända sedan frihetstiden uppkommit för diverse ändamål, är det därför rätt att sedermera, med fränräknande af dessa vakanta nummer, säga att vi icke hafva mer än så och så många soldater? Man måste tvärt om naturligtvis taga dessa frändragna nummer med i räkningen, ty den första åtgärd, som borde vidtagas, vore att åter uppsätta dessa nummer, som enligt min åsigt blifvit högst orättvist indragna. Om jag då räknar med dessa 3,048, blir hela antalet manskap 35,593, och hela summan af befäl, underbefäl, spel och manskap 40,495. Vidare hafva vi indelta båtsmän 5,686. Af dessa behöfvas fortfarande för flottan, såsom vi se af Herr Statsrådet och Chefens för sjöförsvaret förslag, omkring 3,000. Således kan man säga, att ungefär 2,500 nummer af dessa båtsmän kunna påräknas för landförsvaret och rättvisligen böra tilläggas det belopp vi nu hafva. Summan blir då 42,995, då den deremot enligt det nya förslaget skulle uppgå till endast 35,186, när man lägger i hop hela antalet af officerare, 2,161 underofficerare, 6,667, spel, 1,358 och trupp, 25,000, inklusive 4,851 vice korpraler. Dertill skall dock, säger man, läggas 19,195 af stammens soldater, som genomgått skolorna och släppts ut i landet, men vid krig äro att påräkna, för att få stammen att "svälla ut". Ja, nog tror jag att

en del kommer att svälla ut. Jag glömmer aldrig mitt intryck, när jag mötte korporal Nätt, fyra år sedan han lemnat Andragardet och gift sig med en bryggarenka! Nätt kunde nätt och jemt gå! Men för att tala allvarsamt i allvarsamma saker, är det rätt att räkna alla dessa 19,195, af hvilka en stor mängd ej på flere år kanske sett ett gevär, såsom stamsoldater alldeles lika de 25,000, som äro i tjänst? Jag tror det visserligen icke! Slutligen kommer naturligtvis beväringen, och der vid lag kan ingen bestrida, att det nya förslaget innebär en stor militärisk fördel med sina 12 åldersklasser, i stället för nuvarande 5, och längre öfning för de två första klasserna. Men äfven den beväring vi nu hafva är icke så alldeles obetydlig. Enligt det sista kvartalsförslaget af den 1:sta Januari innevarande år uppgår den exerceerade beväringen, Gotland oräknadt, till 82,265 man. Om man lägger i hop den stamtillgång, jag nyss visat att vi hafva, eller 42,995 man, med dessa 82,265 man beväring, skulle man få upp armén, äfven med blott de nuvarande tillgångarne, till 125,260 man. Jag hemställer till herrarne, om det någonsin kan blifva oss möjligt att föda, kläda, beväpna och underhålla ett större antal på krigsfot; och, derest vi verkligen sätta ett större antal på krigsfot, om ej i sådant fall det vore att befara, att de förskräckliga olyckor, som drabbade 1808 års landtvärn, komme att upprepas? Jag vill dermed icke hafva sagt, att icke antalet af beväringens årsklasser möjligen bör ökas, men jag säger att jag, vid betraktande af den beväring, vi nu hafva, och den stamtillgång, som för närvarande finnes, anser det vara mindre lämpligt, ja, mycket orätt af de herrar och män, som det gjort, att inom och utom landet ha inplantat den öfvertygelsen, att "*vi icke hafva något försvar*". Det påståendet tycker jag icke eger tillämplighet på en sådan styrka, som den här omnämnt.

Om det nu framlagda förslaget faller, är det därför verkligen sagdt att vi, under den paus som då i frågans behandling uppstår, ovilkorligen skola vara overksammas? Jag vill blott påminna om, att under tiden mellan åren 1871 och 1875 likvisst så viktiga förändringar åstadkommas, att friköpet och legningen afskaffades samt generalstaben inrättades. Är det icke tänkbart, att någon del af de fördelar, det nya förslaget vill lemna oss, skulle kunna vinnas under den betänketid, vi genom ett afslag bereda oss, t. ex. en kärna till en träng? Den skall enligt förslaget värfvas. Kunna vi då icke värfva den oberoende af förslaget?

Att ingå i någon detaljgranskning af det föreliggande förslaget, dertill torde jag anses jäfvig; och jag skulle vilja underskrifva en sådan anmärkning. I ett afseende har jag dock så att säga öppen talan mig bevarad, ty det torde kanske icke vara herrarne obekant, att framför den reservation, jag fogat vid landtförsvarskomiténs betänkande, och som angick ett alldeles specielt ämne, hvilket nu icke är föremål för Riksdagens behandling och afgörande, antecknade jag, att jag icke varit närvarande vid det slutliga afgörandet af garantilagen. Jag ansåg nemligen såsom formelt rättigare att i enlighet med 77 § Riksdagsordningen göra en sådan anteckning, än att, då jag icke närvarit vid det slutliga afgörandet, införa en

Förslag till lag om häreordningen.
(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

särskild reservation, ehuru jag vid den förberedande behandlingen inom Utskottet otvetydigt och upprepade gånger uttryckt min tanke om denna lag. Jag anser mig således hafva full rättighet att här uttala mina betänkligheter mot densamma. Dessa betänkligheter äro, kortligen sagdt, att denna garantilag enligt min åsigt är en garanti att erhålla dåliga soldater, af det enkla skälet att de bästa soldatämnen inom kommunen icke lära vara de, som erhållas för det bästa priset. Jag erkänner visserligen villigt att först Kongl. Maj:ts förslag, som öfverflyttar halfva kostnaden på landstingen, och sedermera Utskottets förslag, som öfverflyttar denna halfva kostnad på staten, innebär en väsentlig förbättring, ett halfvägs återgående till det enda möjliga, den garantilag, som var bifogad 1878 års förslag.

Halfva kostnaden står dock alltid qvar för kommunerna, och den skall uttaxeras just på den ömtåligaste af alla skattebaser eller fyrken. Jag anser därför, att denna garantilag, i fall förslaget med densamma hade antagits, hade varit en säker garanti för att arméorganisationen ej hade kommit att bestå utan ändringar mer än högst några få år. Så snart garantilagen hade begynt tillämpas, hade nemligen, enligt mitt förmenande, inom kort en sådan storm af ovilja samlat sig mot densamma, att representationen omöjligan länge kunnat stå emot, utan snart måst medgifva en ändring i sagde garantilag — — och en gång inne på ändringarnes bana, hade allt fler och fler ändringar utan tvifvel följt efter. Det är ju möjligt att någon i denna Kammare erinrar sig det obetydliga yttrande jag här i denna fråga afgaf 1878, och att jag då förordade ett förslag, som i det närmaste liknade det nu föreliggande; men, mine herrar, en tafra utgöres väl icke endast af hufvudfiguren, utan dess karakter bestämmes väl äfven till någon del af bakgrunden. Hvad var tafans bakgrund år 1878? De 102 i slutna led. Hvad är den nu? En total förstöring! Det kunde *ds*, när hela frågans öde berodde endast på Första Kammarens beslut, vara skäl att trycka ned alla mindre betänkligheter, alla teoretiska funderingar på möjligheten af indelningsverkets bibehållande för att gripa det som verkligen och så alldeles nära förelåg. Men hurudan är ställningen nu? Ingen möjlighet att få förslaget *slutligt* antaget, utan blott fråga om att genom 40:de §:s antagande få igenom ett slags principbetänkande af innehåll, att båda Kamrarne förklarar att man ej vidare finge tänka på indelta arméns bibehållande. Men utom den inom Kamrarne förändrade situationen har, sedan 1878, en annan stor förändring inträffat: Sverige har bytt om tanke. Det är nemligen obestriddigt, att den stora massan inom landet nu hyser en bestämd önskan, att indelningsverket måtte bibehållas. Jag instämmer helt och hållet i en föregående talares på skaraborgsbanken yttrande, att folkmötena icke hafva mycket att betyda, då de opinera i sådana frågor som t. ex. dödsstraffets afskaffande eller neutralitetsfrågan eller finansernas ordnande, o. s. v.; men jag är af en helt annan tanke om dessa mötens betydelse då fråga är om sådant, som den stora allmänheten väl förstår: om att lemna sina söner till armén samt om den dermed förenade ekonomiska frågan

att få lönerna för de flesta jordbruksarbetarne stegrade genom konkurrensen med stamsoldatens föreslagna aflöning. Jag tror att, när dylikt är i fråga, folkmötena visst icke sakna betydelse, och då dessa möten enstämmigt opinera mot hela detta förslag till härordning, tror jag att det betecknar landets mening om saken. Dessutom, "känd sak så god som vittnad", och ingen torde förneka, att äfven samtalsvis, om man varit ute bland folket och talat med medlemmar af detsamma, man erhåller samma intryck rörande den allmänna opinionen som det, hvilket lemnas af flertalet utaf folk-möten.

Hvad äro vi? Vi äro ju dock *representanter*. Kan det då vara lämpligt att vi besluta fördomandet af en i alla landets förhållanden djupt ingripande institution just i det ögonblick, då det alldeles öfvervägande flertalet af landets invånare opinera för densammans bibehållande? Vi kunna göra det; men jag tror, att ett sådant förfarande vore en allena stående företeelse inom de konstitutionella författningarnes historia. Vi hafva onekligen grundlagsenlig rätt att besluta stick i staf emot den herskande folkopinionen; men vore det klokt? Jag betviflar det. Vore det rätt? Jag bestrider det. För min del åtminstone vill jag icke deltaga deri utan nedlägger min röst för afslag å den nu föredragna paragrafen.

Grefve Posse, Knut: Uti min vid Utskottets betänkande fogade reservation tror jag mig hafva tillräckligt tillkännagifvit den ståndpunkt, jag intager i förhållande till så väl det nu föreliggande förslaget till ny härordning som de dermed sammanbundna frågorna om rustnings- och roteringsbesvärens afskaffande och grundskatternas afskrifning. Jag hade därför icke tänkt besvara Kammarern med något anförande i dessa ämnen; men då chefen för Landtförsvarsdepartementet för några dagar sedan hade ordet och dervid gjorde en jmförelse mellan det föreliggande förslaget och indelningsverkets styrka vid mobilisering, slutade han sitt anförande med att återgifva några ord ur min reservation och tillrätte mig, att jag icke hade bort yttra något sådant. De ord, han uppläste, voro följande: "då jag emellertid ej vill eller kan äfventyra ett älskadt fosterlands lugna utveckling under närmaste mansålder, är det som jag, för att freda mitt namn för framtidens dom, härmed nedlägger en bestämd och högljudd reservation mot antagande af Kongl. Maj:ts proposition N:r 2 om en ny härordning med dermed i sammanhang stående lagar och får å densamma yrka afslag." Att en krigsminister ansett sig berättigad att, vid bedömandet af den militära delen af frågan, icke taga hänsyn till de i sammanhang dermed framlagda förslag, kan jag fatta; men en annan ställning intager en reservant; han måste bedöma frågorna så som de äro framlagda i deras sammanhang, och detta har jag gjort. Vore det så lyckligt, att man fick bedöma detta härordningsförslag i och för sig sjelft, skulle jag utan tvekan medgifva, att det på papperet har betydande fördelar; men jag fruktar att denna organisation icke blifver annat än en pappersarméorganisation, och så-

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

som sådan är den särdeles väl uttänkt men tillika en förelöpare till hvad svenska folket fruktar mest, nemligen en allmän värnpligt, under det den har förmågan att dölja de verkliga kostnaderna.

Medan jag har ordet, anhåller jag att få bemöta ett yttrande af Friberre Ericson, helst samma yttrande förut fälts af en annan talare, då han gjorde en jämförelse mellan den nuvarande volontärinstitutionen och den blifvande stammen. Jag tror för min del icke, att en sådan jämförelse är berättigad; men äfven om den det vore, tror jag icke att den håller streck. Han omtalade, huru begärliga dessa platser voro, och yttrade, att de fyllas med särdeles lämpligt folk ur den lägre medelklassen. Jag tror, att förhållandet var sådant till en början; men enligt en uppgift, jag här har i min hand, tror jag samma förhållande numera icke eger rum. Jag tror, att med början af innevarande år finnas icke mindre än 226 vakanta nummer bland dessa volontärer, under det att hela indelta armén icke har mer än 400 vakanser. Jag tror icke, att de ifrågavarande institutionerna kunna med hvarandra jämföras; ty äfven om det skulle lyckas att fylla dessa volontärplatser med fullt lämpligt folk, skall det likväl icke lyckas, när man vill utsträcka ansvärfvandet till en så betydlig numerär som 5.500 man årligen. Dessa kunna icke fås ur den lägre medelklassen utan måste tagas i bästa fall ur samma klasser som den indelta armén, och hvad blir sedan följden? Jo antagligen den, att, då man gifvit dem utbildning både i militäriskt och socialt hänseende, skola de icke skatta sig mycket lyckliga eller hägade att få återgå till det arbete, från hvilket de utgått, och sålunda kan man kanske bilda ett militäriskt proletariat, både talrikare och för visso farligare än det literära, som man tror sig redan hafva bildat.

Nu väntar jag mig visserligen den invändningen, att man kan vänta att, om indelningsverket bibehålles, truppen skall utbildas i närmaste öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förslag om stammen. För min del tror jag icke, att utbildningen behöfver blifva så utsträckt, som afsedt varit med den föreslagna stammen, enär den indelta soldaten skulle sedan under en längre följd af år årligen erhålla vapenöfning för att underhålla sin duglighet och sålunda icke behöfde omedelbart bibringas den skicklighet, som man måste med kraft söka på en gång förskaffa den föreslagne stamsoldaten. Och i allt fall blefve förhållandet olika med dem, som återgå till sin bestämda verksamhet. De behöfva icke vara ovissa om hvart de skola taga vägen, såsom de andre, hvilka hafva svårt att återtaga ett ordentligt arbete. Den indelta soldaten har ett hem, som väntar honom, han kan ingå äktenskap och han har sin verksamhet gifven. Jag tror därför icke, att han kommer i samma ställning, som den af Kongl. Maj:t föreslagna stamsoldaten.

Samme talare fästade mycket afseende vid den affär, man gjort af folkmötena, och antydde dessa mötens ringa värde. För min del hör jag icke heller till dem, som skänka särdeles mycket förtroende åt dessa folkmöten, ty de kunna lätt blifva framjagade af föreställningar, som icke alltid äro fullt exakta. Men när opinio-

nen hunnit blifva sådan att, när helst och hvar helst i landsorten folk möta hvarandra, deras första och kanske enda fråga är: "hvad tror ni, skola vi blifva förskonade från detta härordningsförslag?" då tror jag, att man måste fästa afseende dervid, och jag ber att få tillkännagifva, att, då jag för en tid sedan var på besök i min hemort, denna fråga ständigt framställes till mig.

Jag anhåller fortfarande om afslag å Kongl. Maj:ts föreliggande förslag.

Herr Thyselius: Det har under den diskussion, som nu egt rum, framhållits, att då denna Kammare delat de åsigtter, hvilka funnit ett uttryck uti Riksdagens till Kongl. Maj:t år 1873 aflättna skrifvelse angående försvarsverket och grundskatterna, Kammaren skulle vara nära nog förbunden att antaga de nu framlagda förslagen. I Riksdagens berörda skrifvelse antogs väl, att försvaret skulle grundas på den allmänna värnpligten och att, i sammanhang dermed, grundskatterna och indelningsverket skulle afskaffas, men angående sättet för tillämpningen af denna grundsats lemnade den underdåniga skrifvelsen föga ledning, sannolikt derför att åsigtterna i detta afseende hvarken inom Kamrarne hvar för sig voro nog stadgade eller mellan Kamrarne sins emellan nog öfverensstämmande, och förr än Kongl. Maj:t år 1875 framställde sitt förslag till försvarsverkets ordnande, och detta byggt på värnpligtens rätta tillämpning, hade icke heller de båda Kamrarne bestämdt uttalat de grunder, på hvilka försvaret borde ordnas. Dessa grunder blefvo i de båda Kamrarne olika; i denna Kammare närmast öfverensstämmande med det förslag, som Kongl. Maj:t afgifvit. Hvad sedermera i denna fråga förefallit vid riksdagen förbigår jag, men en hvar af Kammarens ledamöter har nog tagit kändedom om hvilkendera Kammaren det var, som antog de för försvaret mest betryggande grunder, och hvilken Kammare det är, som i sitt minne bäst bevarat dessa grunder. Det har talats om, att beslutet vid 1873 års riksdag, hvilket skulle vara en kompromiss, såsom sådant icke kunde tillintetgöras utan båda Kamrarnes gemensamma samtycke. För att en kompromiss skall ega giltighet och betydelse, har jag föreställt mig, att de parter, mellan hvilka den skall komma till stånd, borde icke blott gifva till känna sin önskan om en öfverenskommelse, utan ock derom meddela stadganden, icke af den lösa beskaffenhet, att en mångtydig tillämpning deraf kunde ega rum, utan så, att de i allt väsentligt sammanstämde; och öfver de kontraherande finnes här vid lag ingen, som kan tjena såsom kompromissrätt, för det fall deras tankar icke mötas. För min del har jag således trott, att föga vigt ligger derpå, om man anser någon så kallad kompromiss ega bestånd eller ej.

Hvad mig särskildt ankommer och min ställning till frågan, är jag en bland dem, hvilka i denna Kammare för 10 år tillbaka förordade bifall till den underdåniga skrifvelse i ämnet, som var af Utskottet tillstyrkt och blef af Riksdagen beslutad, men jag gaf då öppet till känna, att sådant å min sida skedde icke utan ett

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

och annat *churu*. Jag förklarade nemligen, att jag hade svårt att se en full rättvisa deri, att för åtagandet att i fäderneslandets försvar kraftigare än förut deltaga en klass skulle tilldelas en betydande ersättning på bekostrad af alla de öfriga, på hvilka värnpligten icke fölle mindre tung. Jag var icke heller utan fruktan, att saken af de bidrag till fyllande af statens behof, som grundskatterna och indelningsverket lemnade, kunde medföra bekymmer, desto hellre som flere nya statsbehof, hvilka icke kunde afvisas, hade låtit sig förnimma. Detta allt oaktadt, och då fäderneslandets försvar måste gå framför allt annat, fann jag mig böra bifalla det föredragna betänkandet, helst Medkammaren på de vilkor Utskottet föreslagit förklarar sig villig gifva sin samverkan för åstadkommande af ett betryggande försvar och jag hvarken borde eller kunde hos mig inrymma ringaste tvifvel derom, att denna samverkan vore allvarligt menad och skulle i framtiden beredviligt lemnas. Jag yttrade mig alltså, att jag förordade den allmänna värnpligten, men jag tillade: på allvar tillämpad. Är nu i det förslag, som är föremål för Kammarens behandling, en sådan allvarlig tillämpning af värnpligtssystemet gjord? Derom torde icke blott kunna hysas starka tvifvel, utan det torde väl också i allmänhet kunna erkännas, att så icke har skett, då, enligt detsamma, de indelta trupper, om hvilkas välförhållande så i fred som krig häfderna hafva att afgifva många årofulla vittnesbörd, skulle utbytas, icke mot en ur de värnpligtiges led utskrifven personal, utan af värfvade trupper. Mot lämpligheten att bilda stamtrupper af en sådan värfvad trupp, hyser jag, i likhet med många andra ledamöter af denna Kammare, en viss misstro. Villigt erkänner jag emellertid att, på den för det Kongl. förslaget lagda grund, detsamma är med en särdeles omsigt, med en stor sakkännedom, stor skicklighet och stor konsekvens uppställt och derfor också förtjent af ett högt uttaladt tacksamt erkännande, om än, såsom af sakkunnige yrkesmän blifvit anmärkt, förslaget icke är i besittning af hela den kraft eller eger hela den styrka, som önskligt och behöfligt hade varit. Emellertid har, såsom jag nu visat, jag endast under förutsättning att den allmänna värnpligten blefve allvarligt tillämpad, biträdt Riksdagens år 1873 aflättna skrifvelse, och det må icke förtänkas mig, om jag icke kan känna någon synnerlig glädje, om, till följd af en någonstädes yttrad motvilja mot värnpligtens konsekventa tillämpning, man skulle ledas till en organisation, hvilken, äfven efter hvad Herr Chefen för Landtförsvarsdepartementet vitsordat, är af mindre styrka men fordrar större kostnader — kostnader, som icke äro med full säkerhet beräkneliga — och dessutom leder till ensidiga eftergifter, genom hvilka man skulle sättas ur tillfälle att hafva till sin disposition ett icke ovigtigt medel vid sträfvandet att bereda framgång åt det rena värnpligtssystemet, hvars antagande måhända kan blifva nödvändigt redan innan den dag infaller, då den nu föreslagna organisationen, om den blifver antagen, nått sin fullbordan. Om än, oaktadt allt detta, för den händelse att Kongl. Maj:ts eller Utskottets dermed nära sammanhängande förslag skulle

hafva utsigt att oförsvagadt och med en allmännare tillkännagifven belåtenhet blifva af Andra Kammaren antaget, jag, ehuru icke utan mycken betänklighet, möjligen kunnat finna mig uti att afgifva min röst för det Kongl. förslaget och i sammanhang dermed för upplösande af indelningsverket och eftergifvande af grundskatterna, så syntes dock, när jag mottog Utskottets betänkande och genomläste de reservationer, som voro fogade dervid, ett sådant antagande blifva omöjligt, då flertalet af Andra Kammarens i Utskottet insatte ledamöter och just de, som betraktas såsom denna Kammare mest betrodde män och hvilkas i reservationerna uttryckta åsigt till följd deraf kunde antagas angifva den innersta tanken hos Kammarens flertal, förklarar sig icke hafva kunnat förorda det Kongl. förslaget utan stora afknappningar, hvilket icke heller bådade godt för benägenheten att åt denna organisation gifva vidare utveckling och nödig förstärkning. Men om detta redan af reservationen syntes mig blifva omöjligt, har det nu blifvit omöjligt, sedan Andra Kammarens ledamöter med förkrossande majoritet antagit reservanternas förslag. Ett af denna Kammare gifvet bifall till det Kongl. förslaget skulle under sådana omständigheter föranleda, att väsentligen skiljaktiga beslut blefve af båda Kamrarna fattade, och om derefter försök möjligen gjordes att sammanjemka de olika meningarne, skulle deraf framkallas andra förslag, hvilka från min synpunkt blefve alldeles oantagliga. På grund häraf finner jag mig föranlåten att biträda de talare, hvilka yrkat afslag å det föreliggande förslaget.

Det må vara sorgligt att icke heller vid denna riksdag Kamrarna kunnat enas om grunderna för försvarets ordnande, men det sorgliga faller, enligt mitt förmenande, icke på denna Kammare, som, trogen sina förut uttalade och alltid vidhållna tänkesätt, väl önskar en förändring i försvaret, men icke vill antaga någon sådan, som icke blir tillfyllestgörande och säker.

Det har också i denna Kammare yttrats en farhåga; att ju längre man dröjer med att fatta beslut i detta ämne, desto mer är det att förutse, att beslutet blir icke bättre utan sämre. Jag har deremot den glädjande förhoppning, att, i den mån insigterna om hvad landets försvar kräver blifva mera allmänt utbredda, skall den hos hvarje svensk inneboende kärleken till frihet och fädernesland också låta sin stämma allt högre ljuda för förbättring af vårt försvar, hvilket är en lifssak för vårt land.

Jag förnyar mitt yrkande om afslag å den föredragna punkten.

Många bifallsrop följde på detta yttrande.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till detta sammanträdes fortsättande kl. 7 e. m.

Herr Statsrådet Ryding: Det torde vara min oafvisliga skyldighet att söka upptaga till besvarande de skäl, som under öfverläggningarne blifvit anförda mot det Kongl. förslaget, liksom det torde vara min rättighet att försvara de yttranden jag haft och

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

dervid söka visa, att de missuppfattats, då så varit förhållandet. Det är naturligtvis svårt att fullkomligt återgifva hvart enda ord så som man sagt det, i synnerhet då man, såsom jag, är en ovan debattör, men man kan ju i sådant fart stödja sig på Kammarens ojusterade protokoll innehåller, säker på att de protokollsförande åtminstone icke hafva affattat det på något partiskt sätt. Jag ber att få förutskicka detta med anledning af den uppfattning, som i Lördags förmiddag gjorde sig gällande öfver några uppgifter, jag då lemnade.

Då det var tal om hvad ett system, bygdt på indelningsverkets grund, skulle kosta, så, emedan jag ansåg att det skulle vara för mycket att säga derom, och jag dessutom fruktade att taga Kammarens tid väl mycket i anspråk, underlät jag att då visa, huru åtskilliga i vinteruppgjorda förslag på indelningsverkets grund — nemligen dels det nu befintliga, oförändradt, men med tillägg af träng, positionsartilleri och hvad öfrigt som behöfdes, dels ett par andra förslag, stödda på ett utveckladt indelningsverk med ökad öfningstid och åtskilliga andra förändringar — skulle erfordra större kostnader än Kongl. Maj:ts nu framlagda förslag, utan jag fäste mig *endast* vid det förslag, som nu framträdde i Herr Abelins reservation. Jag yttrade då med anledning af detta system, enligt Kammarens protokoll, följande ord: "För att åter hålla mig till den af Herr Abelin afgifna reservationen, ber jag att få erinra, huru — som han uppgifver att de förbättringar, som han der föreslår, skulle erfordra en tillökning på det nuvarande ordinarie anslaget af 7,000,000, så att detsamma skulle höjas från 17,000,000 till 24,000,000.

"Nu veten I, mine herrar, mycket väl, att det är en massa saker utöfver det ordinarie anslaget, hvartill erfordras penningar, såsom afgifter till rust- och rotehållare, anslag för pensionering m. m. Landtförsvarets nuvarande kostnader äro beräknade af landtförsvarskomitén, som, med stöd af skattekomiténs beräkning öfver rust- och rotehållares bidrag, uppskattar denna kostnad till omkring 24 millioner. Detta är, enligt min uppfattning, till och med lågt beräknadt. Läger jag då till dessa 24,000,000 ytterligare reservantens 7,000,000, så kommer jag upp till en siffra af 31,000,000, och jag har äfven på annat sätt kommit till ungefär samma siffra. Det blefve således omkring 3,000,000 dyrare än enligt Kongl. Maj:ts förslag. Hvad skulle man vinna med detta? Jo, visserligen ett starkare fotfolk, men vill man öka årskontingenten till 6,600 och fredsstyrkan till 30,000 man, så kan en sådan tillökning ske för ungefär 1½ million kronor, således för hälften så mycket; och i det fallet trotsar jag hvar och en att säga, att infanteriet enligt Kongl. Maj:ts förslag blefve svagare". Detta är protokollsförandens uppfattning och den öfverensstämmer fullkomligt med min egen uppfattning om hvad jag velat säga.

Den beräkning, på hvilken jag grundat den uppgiften, att Herr Abelins organisation skulle blifva omkring 3,000,000 kronor dyrare, är den, att jag till de ordinarie anslagen måste lägga beloppet af de extra ordinarie. Jag har här icke upptagit dessa till ens hvad

de i medeltal under de sista åren utgjort, eller 2,000,000 kronor, utan endast till det belopp, hvarmed de skyldra i 1883 års riksstat eller i rundt tal 1,200,000. Om de båda kostnadsförslagen skola blifva jemförliga, måste man till de kostnader, som äro uppgifna i reservationen, lägga hvad nu utbetalas till landtförsvaret från särskilda fonder och kassor, hvilket utgör ungefär 500,000 kronor; man måste vidare dertill lägga rust- och rotehållarnes bidrag, hvilka enligt en beräkning i skattekomiténs betänkande — som jag dock anser vara för låg — utgöra 3,600,000 kronor. Enligt det framlagda förslaget skulle rust- och rotehållares bidrag till försvaret komma att ökas derigenom, att antalet indelta nummer skulle höjas från 23,000 till 28,000, hvilket skulle medföra inskränkning i de vakanta rotarnes antal, minska de vakansafgifter som nu ingå till statsverket, m. m., och därför tror jag icke, att en beräknad förhöjning i rust- och rotehållarnes bidrag till omkring 4,200,000 kronor är för mycket. Om jag derifrån drager den af reservanten beräknade ersättning, som skulle utgå till rust- och rotehållare med i rundt tal 1,200,000 kronor, så kommer jag till en summa af 3 millioner, hvartill, enligt reservantens förslag, rust- och rotehållarnes bidrag till landtförsvaret skulle komma att uppgå, och hvilken summa måste läggas till de *ordinarie* utgifterna. Dertill måste vidare läggas de bidrag, som nu utgå från vissa kommuner till inqvartering, ungefär 200,000 kronor, samt utgifterna för manskapets pensionering, hvilken nu, då pensioneringen börjar vid 50 års ålder, i medeltal utgår med 330,000 kronor, och utgår i lägsta pensionsklassen med så lågt belopp som 15 kronor till hvarje soldat. Om nu pensioneringen skulle börja vid 40 års ålder, och man tager tillökningen i pensionslagarnes antal samt flere hithörande omständigheter i betraktande, så är det icke för mycket att säga, att man med bibehållande af 15 kronors årlig pension i lägsta pensionsklassen måste fördubbla den nuvarande siffran. Jag beräknar den till i rundt tal 600,000 kronor. Dervid fäster jag mig icke vid att 15 kronor äro ett alldeles för lågt belopp redan nu, och blifva det ändå mera, då man vill pensionera en karl med fordran, att han skall uppfylla vissa förbindelser, tills han uppnått 46 års ålder. Vidare måste tilläggas förbättrad aföning till de värfvade soldaterna. Denna äro nu alldeles för låg. I Kongl. Maj:ts förslag är den upptagen till omkring 150 kronor för år, men i reservantens förslag är den beräknad till ungefär samma belopp som nu; detta utgör en förhöjning som går till omkring 750,000 kronor. Skilnaden i de värnpliktiges dagaföning uppgår till minst 250,000 kronor, enär reservanten endast upptagit densamma till 6 öre, men Kongl. propositionen deremot till 20 öre. Läger jag nu tillsamman alla dessa tillökningar till reservantens 24 millioner och hvilka tillökningar väl kunna försvaras, så erhålles omkring 3,300,000 kronor såsom varande den siffra, hvarmed reservantens förslag kommer att i kostnad öfverstiga regeringens. Det är på detta sätt, mine herrar, jag kommit till det resultatet, att Herr Abelins förslag skulle blifva omkring 3,000,000 dyrare.

Påståendena om huru jag uppgifvit infanteriets styrka enligt

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

Herr Abelins förslag, nemligen att det skulle blifva svagare än hvad fotfolkets i Kongl. Maj:ts förslag beräknats blifva, finnen I, mine herrar, genast vederlagda af protokollet, ty der står i de ord, jag nyss ur detsamma uppläste, att jag yttrade: "Hvad skall man vinna med detta?" d. v. s. med det af Herr Abelin framlagda förslaget, och att jag svarade derpå sålunda: "Jo visserligen ett starkare fotfolk." Men det framgår tydligare af hvad jag längre fram yttrade, då jag jemförde de båda förslagen ur synpunkten af fotfolkets styrka, der jag slutade med att visa, att om man räknar alla kadrerna, d. v. s. så väl befäl, underbefäl och manskap, som äfven f. d. stammanskap med, så skulle enligt Herr Abelins förslag "infanteriet komma att uppgå till 28,900 man i stället för 28,700, således 200 man mera, plus dessa f. d. stamsoldater, som, om jag tager förslaget med den siffra som står här, 6,000, skulle uppgå till omkring 5,000, men kanske litet öfver". Jag har således uppgifvit just dessa siffror 200 + omkring 5,000 man för detta stamsoldater, men det var den olika uppfattningen, huruvida denna siffra på antalet för detta stamsoldater var riktig eller icke, som jag framhöll, och då angaf jag att om samma procent för afgangen beräknas som det i Kongl. Maj:ts förslag är gjort — vill man jemföra de båda förslagen, måste man ju följa samma beräkningsgrund — så visar sig, att det blir icke 6,000 utan 3,116. Men, nämnde jag, dessa 6,000 får man om man beräknar $2\frac{1}{2}$ procent under de år då Kongl. Maj:t beräknat 4 och 5 procent under de år, då Kongl. Maj:t beräknat 10 procent afgang.

Hvad kavalleriet angår, så erkänner reservanten, att min åsigt var riktig i afseende derpå, att sqvadronen borde vara större än 100 man, men mot mitt påstående, att, om reservanten ökade sina 4 liniesqvadroner till samma styrka som desamma fått enl. Kongl. Maj:ts förslag, skulle det icke finnas några reserv- och depôtsqvadroner och ej heller någon ordonansafdelning, tillade han: "äfven jag sätter upp 4 liniesqvadroner, 1 reservsqvadron och en depôtsqvadron, och visade derefter att dessa blifva af omkring 100 mans styrka. Detta är nog rätt, ty det finnes vid de 35 indelta sqvadronerna en reserv af för detta stamryttare uppgående till 750 man, och fördelar jag dessa 750 man på 7 rytteri regementen, så blir det en tillökning af 107 stamryttare på hvarje regemente; när dessa regementen skola rycka ut, blir det således en tillgång på omkring 600 ryttare på hvarje regemente och alltså en möjlighet att mobilisera 4 linie-, 1 reserv- och 1 depôtsqvadron, hvardera på omkring 100 man. Jag skall icke fästa mig vid, att i denna uppgifna styrka ingå äfven korpralerna, men vill påpeka, att enligt Kongl. Maj:ts förslag har hvarje kavalleriregemente en styrka af 874 man, och det är detta öfverskjutande antal af omkring 270 man, som räcker till att sätta upp så väl depôtsqvadronen som ordonansafdelningen och reservsqvadronen. Reservantens svagare sqvadroner kunde dock hjälpas på det sättet, tillade han, att man från reservsqvadronen toge ryttare för att med 20 sådana öka hvarje liniesqvadron, som då komme att uppgå till 120 man, hvaremot i dessa stamryttares ställe beväring kunde ingå i reservsqvadronen. Här finnas flere kavallerister i

denna Kammare, och jag hemställer till dem, huru en sådan reservsqvadron skall taga sig ut, från hvilken jag tagit bort 20 man till hvarje linieskvadron och ersatt dem med 90 dagars öfivad beväring. Jag tror således fortfarande man kan säga, att de båda förslagen knappast kunna jämföras med hvarandra i afseende på kavalleriets styrka.

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

I afseende på frågan, huruvida generalitetet yttrade sig *mot* de föreslagna grunderna för den föreslagna härordningen eller icke, skall jag icke dermed upptaga Kammarens tid; jag öfverlemnar lugnt åt Kammaren att, när protokollet blir färdigt, läsa, hvad jag derom yttrat.

Beträffande frågan, huruvida något annat land tillämpat detta system eller icke, tog jag mig friheten visa Kammaren, att det icke är fullkomligt rätt att påstå, att detta system är tillämpadt i Holland och England. Jag skall nu komplettera detta yttrande och vill då så godt först som sist säga, att efter mitt förmenande är det större olikhet mellan de system, som följts i Holland och England, samt det af Kongl. Maj:t framlagda än det är emellan systemet indelt armé och beväring och det af Kongl. Maj:t föreslagna. Detta antyde jag äfven i Lördags och deraf följer, att erfarenhet är lika mycket att hemta från vårt eget land som från andra länder. Jag bestrider fullkomligt, att man af erfarenheten i England och Holland kan sluta sig till, huru detta system skall taga sig ut i Sverige. Det är bättre att hemta exempel från Sverige, och därför hafva vi äfven framhållit volontärinstitutionen och Vermlands fältjägarecorps, men i öfrigt tror jag äfvenledes, att vi hafva intet bättre att hålla oss till än de finska förhållandena.

Hvad Holland speciellt angår, så ville jag gerna komplettera mitt yttrande i Lördags, därför att det blifvit upptaget af en talare. Jag sade, att den reguliera, aktiva armén mobiliseras för sig och milisen helt och hållet för sig, men vill man söka ett närmare samband mellan dessa delar af holländska armén, aktiva hären och milisen, så skulle det vara deri, att det finnes ett slags garanti för att hålla den reguliera armén fulltalig och den består deri, att Konungen eger rättighet för att förekomma vakansers fortvaro att flytta öfver en sjundededel af milisarmén till den aktiva hären, hvilket gör att för närvarande 2,000 milissoldater flyttas in i den aktiva hären, men icke får man därför säga, att de mobilisera tillsammans såsom vår stam och beväring.

För det påståendet, att vi icke skulle få soldater, kan man icke heller söka stöd från förhållandena i Holland. Den lega, som der bjudes dem, var år 1882 90 kronor i svenskt mynt för 6 års tjänst, d. v. s. 15 kronor om året, och lönen utgår med 48 öre om dagen, d. v. s. omkring 175 kronor om året; men för denna dagaflöning skola de skaffa sig mat och kläder. Det finnes visserligen en bestämmelse, att, om de icke vilja hafva det sålunda stäldt, så har kronan skyldighet att hålla dem kläder och föda, men då skall det ställas så, att de erhålla minst 15 öre per dag. Detta är aflöningen i Holland. Vill nu någon med afseende på svårig-

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

heten att erhålla soldater, enligt Kongl. Maj:ts förslag, hemta något stöd från det holländska systemet? En stor del af de väkarsor, som der förefunnos och hvilka år 1882 uppgingo till, såsom jag tror, 4,000, återfinnas i korpralsgraden, och detta är helt naturligt, ty der finnes icke den bestämmelsen, som förekommer i Kongl. Maj:ts förslag, der manskapet antages på minst 2 år och är tvunget att genomgå korpralskolan, utan holländarne hafva fullkomligt samma svaghet i sitt system, som Andra Kammarens reservanter i sitt förslag, nemligen att det skall vara ett frivilligt åtagande att genomgå korpralskolan. Förhållandet lär också vara, att den låga dagaflöningen inom holländska armén tvingar soldaterna för det mesta att söka sig tjänster såsom upparsare i enskilda hus, mest i officersfamiljer, der de då få sin föda, men som de icke få behålla dessa platser, när de blifva korpraler, föredraga de att taga den lägre aflöningen och kunna föda sig.

Icke kan väl någon taga exempel från England! Det förefaller mig, som om det vore en stor olikhet mellan de förhållandena, som bjudas i England och i Sverige, i synnerhet därför, att de politiska förhållandena äro så olika. Den som går in vid den engelska armén har icke någon säkerhet, att han icke det ena året skall slåss i Afrika, det andra året i Asien och det tredje året på något annat håll. Sådana förhållanden, hvilka icke kunna förekomma i Sverige, måste försvåra värfningen i England, och därför tror jag att det är orätt att derifrån hemta exempel.

Jag ber Kammaren om ursäkt, om jag, då jag talade om Finland, icke visste, huruvida det 1881 var ett dåligt år eller icke. Jag har nu skaffat mig reda på, att man i detta fall icke kan hafva något att skylla 1882, och därför måste det medgifvas mig att hålla på uppgifterna från det året åtminstone. Jag nämnde, att det icke fans några bestämda uppgifter på huru många som frivilligt anmält sig från hela landet, och jag tog därför fram Kuopio län, från hvilket jag fått uppgift, men jag tog icke detta län därför att i uppgifterna derifrån kunde ligga någon hund begravnen. Det finnes ingen rättighet att påstå, att det af mig anförda yttrandet från detta län skulle gälla de ett-årigt frivillige, utan det gäller skarpskyttarne, som skola tjena i tre år. Detta kunnen I, mine herrar, se af finska värnpligtslagen, der i § 30 talas om viss befrielse för dem, som idka studier, hvarefter i § 31 stadgas, att de "i föregående paragraf omnämnde personer ega rättighet att senast innan den 15 Januari det år, då de borde i lottningen deltaga, hos uppborädsnämnd anmäla sin önskan att utgöra värnpligten såsom frivillige. De, som härom anmält, befrias från lottning och kunna *jenwät* komma i åtnjutande af sådant anstånd, som § 30 omförmåler." Den kungörelse, som "kansliet" utgifvit i April månad, kan således icke gälla dessa. Alla listor, som röra de värnpligtige, skola aflemnas den 15 Januari från vederbörande presterskap, granskas derefter, hvarefter besigtningen af de värnpligtige och lottdragningen ega rum mellan den 15 April och 24 Juni, och det var då dessa besigtningar skulle börja, som man fann sig skyldig att utgifva den kungörelse, som jag omtalade. Om man icke noga

studerar den finska värnpligtslagen, kan man lätt uppfatta den origtigt, ty på somliga ställen begagnas der namnet volontärer, och på andra ställen frivillige, och likaså på en del ställen i stället för ett-årigt frivillige blott ordet frivillige.

Jag kan vara kort vid besvarandet af alla de anmärkningar, som äro gjorda om stammens anskaffande, stammens ålder, moral o. s. v.; de äro här ofta vederlagda, men hafva, efter mitt förmenande, utan grund lefvat upp lika fort igen, och under sådana omständigheter tjenar det till intet att slå i hjel dem en gång till. Jag skall deremot be att få lemna några uppgifter från den indelta armén, jemförd med den värfvade, i afseende på truppernas benägenhet att "rymma" eller "hålla sig undan". Jag drager dock af dessa uppgifter, som jag nu går att i sådant afseende anföra, helt andra slutsatser om de olika slagen trupper än hvad I, mine herrar, skulle vänta Eder. Vid Lifgardet till häst hafva, enligt rapporter från chefsemetet, under de sista 11 åren rymt eller hållit sig undan summa 8 man; från Smålands husarregemente, som är ett torpregemente, under samma 11 år 21 man. Under de sista 6 åren hafva från Svea lifgarde rymt eller hållit sig undan 10 man, af Andra lifgardet 3 man, under samma år från Vestgöta regemente 35 man, från Skaraborgs regemente 33, från Helsinges regemente 51, från Elfsborgs regemente 44, från Vestgöta Dals regemente 28, från Bohusläns regemente 28. Detta kan, vill jag tillägga, möjligen vara något för höga siffror, ty det kan hända, att en och samma person förekommer i ett par kvartalsrapporter såsom hållande sig undan, men jag vill heller icke begagna dessa siffror för att säga, att, därför att vid den indelta armén många flere rymma än vid den värfvade, "moralen" därför skulle vara sämre vid de indelta regementena, nej bevars, utan enligt min uppfattning betyda dessa siffror endast, att, då "stugan blir för trång", så rymmer den ene så väl som den andre, utan afseende på om han är indelt eller värfvad, har torp eller icke.

Det var underligt att höra en talare i Lördags qväll förneka så väl skolors betydelse som ock att skolor hafva förmåga att förbättra folket. Jag har åter en stor tro på deras verkan. Jag har hört många af allmogeklassen, som skickat sina söner till volontärskolan på Karlsborg, säga, att sönerna kommit derifrån icke på något sätt försämrade i afseende på kroppsförmögenheter och lust att arbeta, utan att de tvärt om äfven efter hemkomsten gripit in i jordbruket med lust och ifver. Straffprocenten står högt vid våra värfvade regementen. Det kan icke förnekas. Men som jag hyste den tro, att detta möjligen härrörde till största delen från dem, som gått igenom skolorna och som sedan gå i garnisonen för att göra vakt, så begärde jag uppgifter från Lifgardesbrigaden, huru bestraffningarne der stälde sig, under det gardisterna gå igenom skolorna. För att jemföra uppgifterna, äro de beräknade för 100 man på en månad, motsvarande alltså 3,000 dagsverken. Om man då ser på strafflistorna, som medföljde från de olika regementena, finner man, att de flesta straff, som gifvits, afse undanhållning på qvällarne vid korum, försummad uppställning, iyleri och dylikt.

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

Förslag till
lag om häv-
ordningen.
(Forts.)

Herrarne finna således, att, under det de gått igenom skolorna, det icke varit så farliga förbrytelser, som de i allmänhet begått, d. v. s. att det icke varit så farligt med "moralen". Besträffningarna ställa sig på 3,000 dagsverken sålunda, att vid Svea lifgarde medeltalet vid samtliga skolorna blifver 2 besträffningar.

Lifgardet till häst	"	2, ₉	"
Andra lifgardet	"	1	"
Infanteriets underbefäls- och volon- tärskolor	"	0, ₇	"
Kavalleriets underbefäls- och volon- tärskolor	"	1, ₃	"

Detta är antalet besträffningar på 3,000 dagsverken; och jag kan försäkra Eder, mine herrar, att man icke öfverser med feLEN vid militärskolorna. Man beifrar dem, så ofta man anser sig der-till berättigad.

Skolorna må vara bra, erkänna somliga, men — säga de — det blifver svårt att efter skoltidens slut och med det lösa sam-bandet, som måste förefinnas då de icke hafva torp, finna reda på dem alla. Det hjälper icke härvid att erinra derom, att det redan nu finnes regementen, som icke hafva torp. Man invänder då, att dessa 15,000 man, som icke genomgå skolor, visserligen finnas under fredstid; men att, då krig utbryter, rymma de och man frågar: "hvar finnes då något betryggande försvar?" Har man de åsig-terna, vill jag påstå, att mobiliseringen blifver lika svag enligt det nuvarande systemet; ty vi kunna icke nu mobilisera utan bevä-ringen och vi hafva mycket mindre håll på beväringsskolorna än vi få på dessa stamsoldater, hvilka äro aflönade för att bo inom regementets stånd och icke få lemna detsamma utan befälets tillstånd.

Samme ärade talare, som gjorde den nu vederlagda anmärk-ningen, nämnde, att honom syntes, att indelningsverket kunde för-bättras på det sätt, att soldaterna tjenade till 32 års ålder och sedan voro tjenstgöringsskyldige till omkring t. ex. sitt 40:de år. Detta är ju något liknande med hvad Kongl. Maj:t föreslagit. Men om man har den föreställningen i ena fallet, att de rymma, så att man icke kan få fatt i dem vid en mobilisering, då synes mig, att man äfven i det andra borde hafva samma åsigt.

Jag skall nu sluta att tala om de unga soldaterna, deras rym-ningar och deras dåliga moral. Det förefaller mig, som om den ärade talare, hvilken så gerna anför skaldernas ord, borde, så väl med afseende på hela den nu föreliggande härordningsfrågan som äfven i afseende å alla dessa oupphörligen framkomna invändnin-gar mot förslaget, känt sig ofta frestad att här vilja tillämpa skal-dens ord:

"Evigt kan ej bli det gamla,
Ej bör vanans nötta lexä
Ständigt repas upp igen".

Men det har blåst upp en annan vind sedan jag sist talade i Kammaren. Jag vill kalla den sjövind. Huruvida den är så frisk och sund för den nu föreliggande frågan, vill jag lemna derhän.

Den är åtföljd af en broschyr, som utdelats till Kammarens ledamöter, och som kallas: "Om grunderna för Sveriges försvar, af en riksdagsledamot". Jag ber Eder, mine herrar, läsa igenom denna broschyr med uppmärksamhet, och herrarne skola då finna, att författaren lyckats att fullständigt vederlägga sig sjelf. Han visar först, att det skulle vara alldeles tillräckligt för Sverige att hålla en sådan flotta, att den tillsammans med den ena af stormakterna i Östersjön kunde slå den andra. Men sedan han mycket noga utvecklat detta, kommer han på en annan sida, sidan 14, till det resultat, att ingenting hindrar de båda stormakterna att när som helst sluta fred med hvarandra och dervid lemna Sverige och Gotland i sticket, "ungefär", såsom der står, "som i Pragfredens bekanta 5:te artikel". Och i sådan händelse skulle ju Sverige komma att få sitta emellan. Deraf framgår, så skulle jag vilja draga slutsatsen, att det icke är nog att bygga på andra, utan att man måste kunna lita på eget försvar. Att icke sjöförsvaret *ensamt* kan gifva ett betryggande försvar — i den tron är jag uppfostrad. Detta fick jag redan under mina skolår såsom militär inhemta af en bok, som är utgifven af en svensk man, som ock anses vara så väl skrifven, att den till och med varit antagen såsom lärobok i Tysklands militärhögskolor. Det är Lefróns föreläsningar i krigskonsten, jag nu syftar på. Jag skall bedja att få läsa upp ett par stycken derutur. Stöter jag någon dermed, att jag anför andras ord, så ber jag att få säga, att jag gerna, då jag anför andras ord, omtalar hvar jag hemtat dem, för att icke blifva beskyld att "plöja med andras kalfvar". I den nyssnämnda boken heter det på ett ställe: "Ett försvar, som *ensamt* är grundadt på sjökrig, är osäkrare än det, som *ensamt* grundas på landkrig, ty flottor äro underkastade tillfälliga olyckshändelser i vida större förhållande än landtarméer och kunna icke med samma lätthet efter lidna förluster iståndsättas och rekryteras. En enda olycklig större sjöträffning eller en storm stör oftast för hela kriget jemvigten mellan de stridande och blottställer för den mest ögonskenliga fara det land som lidit förlusten". Detta är skrifvet för länge sedan; men man kan få ett färskt exempel såsom tillämpning på den satsen, nemligen nu senast från kriget mellan Chile och Peru. På ett annat ställe skrifver han: "Då en stat hvarken eger eller kan upprätta, underhålla, utrusta och med välöfvadt sjöfolk bemanna en *så stark örlogsflotta*, att den kunde täfla om herraväldet i sjön, samt erfarenheten dessutom visat, att äfven de största sjömakter icke vågat grunda sin säkerhet *ensamt* på sjöförsvaret, så följer: att alla stater, *antingen de ega större eller mindre örlogsflottor, måste hufvudsaktligen bygga sin säkerhet på ett väl inrättadt landförsvar.*"

Dessa åsichter inhemtade jag under det min militära uppfostran grundlades, och studiet af krigshistorien visar dessutom, att det är ett af de svåraste företag som finnas, ja, anses nästan omöjligt att *hindra* en landstigning. En flotta förmår mycket, men den kan icke förmå allt, och med erfarenhet från flera krig att så verkliga

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

*Förslag till
lag om här-
ordningen.*
(Forts.)

är förhållandet, undras mig, om det kan vara rätt att inbilla nationen något, som i farans stund kanske icke kan hålla profvet.

Om Första Kammaren, sedan Andra Kammaren nu visat sig icke vilja hafva ett tillräckligt starkt försvar, skulle vid afgörandets stund förkasta det Kongl. förslaget, så har ingen rätt att harmas deröfver. Men ett vågar jag bedja Eder om — jag ber vid hvad som är oss alla gemensamt kärt, vid vårt gamla ännu sjelfständiga Sverige — låt åtminstone regeringen då i en skrifvelse få veta, på hvilken grund I viljen bygga landets försvar, en grund sådan, att den kan antagas af Riksdagens *båda* Kamrar. Låt regeringen få veta det, på det att en blifvande krigsminister må skynda sig att utarbета ett förslag och lägga fram det för Riksdagen, ty jag är öfvertygad om, att ingen krigsminister, medveten om det nuvarande tillståndet, medveten om det ansvar han bär, skall kunna låta det ena året efter det andra glida bort, utan att göra allt hvad på honom kan bero, på det försvaret må blifva ordnad. Ett ögonblick, en votering kan kullkasta förslaget, men det fordras många år för att uppbygga ett försvar, och ingen garanterar oss, att vi hafva dessa år i fred. Det kan också för oss en gång blifva — "*för sent*". Det ordet kan höras för oss äfven i detta fall, och såsom målsman för armén vill jag försäkra Eder, mine herrar, att inträffar detta, så skall så väl den af mängden nu så förkättrade värfvade armén, som äfven den indelta, söka göra *sin pligt*, men den kan *icke* göra det *omöjliga*. Det är min skyldighet, som för närvarande innehar krigsportföljen, att säga Eder, att det nuvarande tillståndet är oförsvarligt. Det kan, det får icke fort fara. Det är Riksdagens skyldighet att söka undanröjda ett sådant tillstånd, och det är äfven ledets representationens skyldighet att söka upplysa nationen om det.

Äfven detta anförande mottogs med många bifallsyttringar.

Herr de Maré: Det kännes för mig oeftergifligt att uti föreliggande fråga — landets viktigaste — få till protokollet anföra skälen för mitt votum.

Jag hade icke äran att vara ledamot af Riksdagen 1873.

I sådant fall hade jag tvifvels utan icke tillhört dem, som röstade för den ofta återopade skrifvelsen.

Sedan denna emellertid af Konung och Riksdag accepterats, har det för mig varit tydligt, att de frågor, som derigenom sammanbundits, numera svårigen kunna annat än uti ett sammanhang lösas, och att, om man upprigtigt önskar en lösning deraf, måste man underkasta sig konsekvensen af kompromissen.

Jag har därför varit beredd att så göra för ernående af ett fullt betryggande försvar.

Enligt min mening kan detta ej fullständigt vinnas annat än på den rena värnpligtens grund.

Då emellertid svenska folket ännu hyser bestämd motvilja derför, återstår att söka finna en arméorganisation, som bäst möjligt motsvarar fordringarne å ett betryggande försvar.

Jag har den fasta öfvertygelsen, att bättre och relativt billigare än å indelningsverkets grund ett sådant erhålles genom en härordning, så beskaffad, som den af Kongl. Maj:t förestagna, allra helst som, när öfvertygelsen en gång mognat om värnpligtens företräden, öfvergången är lättare.

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

För mig uppställer sig då den frågan, om det af Kongl. Maj:t framlagda förslag uppfyller dessa fordringar.

I det hänseendet skulle jag visserligen helst önska framgång åt vissa punkter af den förstärkning deri, som af herrar generaler framhålles i deras utlåtande, men då för närvarande i afseende å folkets uppfattning och uttalanden det ej synes skäl att försöka vinna en sådan, anser jag mig ega rätt att hålla mig till Herr Krigsministerns uttalande till statsrådsprotokollet, att den föreslagna härordningen är för vårt land betryggande.

Med denna uppfattning bär jag med godt samvete ansvaret att lemna min röst åt det Kongl. härordningsförslaget och hoppas lifligt, att denna Kammare, oafsedt Medkammarens beslut, må genom ett bifall ådagalägga, att den vill bereda landet ett betryggande försvar, hvilket jag befarar icke kunna erhållas genom något nu framkastadt, men icke utfördt förslag i den ena eller andra riktningen.

Herr Lagerstråle: Då diskussionen om denna fråga nu har pågått i mer än fyra dagar, skall jag icke förlänga tiden med att upprepa hvad som blifvit sagdt och omsagdt och återigen sagdt. Jag har endast begärt ordet för att angifva den ståndpunkt, som jag kommer att intaga vid frågans afgörande och få densamma förvarad i protokollet. Jag har under 1873 års riksdag deltagit i den skrifvelse, som då afläts, och jag qvarstår ännu på samma ståndpunkt. De grunder och förutsättningar, som härutinnan för mig varit bestämmande, hafva förut blifvit uttalade här af en talare, som uppträdde en af de föregående dagarne. Jag kan således utan att behöfva blifva vidlyftigare hänföra mig till det anförande, som afgafs af denne ärade talare, Herr Hans Forssell.

Den omständigheten, att nu inom Andra Kammaren ett beslut blifvit fattadt, som uppenbarligen leder dertill att göra förslaget för båda Kamrarne oantagligt, kan för mig icke vara anledning att rösta på annat sätt, än om frågan i allo stode öppen. Jag instämmer derfor med dem, som yrkat bifall till den nu föredragna paragrafen.

Som ännu tjugutre ledamöter återstodo af dem, hvilka begärt ordet för att yttra sig angående den föredragna paragrafen, uppskötts den fortsatta öfverläggningen i ämnet till aftonsammanträdet.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 3 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
